

Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

Кафедра методики викладання германських мов

Г.В.Матюха, Н.О.Гостіщева, Т.І.Харченко

**Методичні рекомендації
з організації практичних занять
та самостійної роботи здобувачів вищої освіти
з освітнього компоненту «Вступ до фаху»**

Мелітополь – Запоріжжя – 2023

Методичні рекомендації з організації практичних занять та самостійної роботи здобувачів вищої освіти з освітнього компонента «Вступ до фаху» / Уклад. Г.В. Матюха, Н.О. Гостіщева, Т.І. Харченко. Мелітополь – Запоріжжя, 2023. 84 с.

Методичні рекомендації з організації практичних занять та самостійної роботи здобувачів вищої освіти з освітнього компонента «Вступ до фаху» містять плани практичних занять, необхідні інформативні матеріали та методичні рекомендації з організації самостійної роботи, адресовані здобувачам вищої освіти I курсу спеціальності «014.021 Середня освіта. Англійська мова і література», галузі знань: 01 Освіта / Педагогіка денної і заочної форм навчання, які здобувають фахову освіту на філологічному факультеті педагогічного закладу вищої освіти.

Завдання методичної розробки – допомогти здобувачам вищої освіти в теоретичній і практичній підготовці з курсу та поглибити знання з обов'язкового освітнього курсу «Вступ до фаху», зокрема з Модуля 1. «Професійна компетентність вчителя іноземної мови». Навчальне видання призначене для аудиторного і самостійного опрацювання здобувачами вищої освіти під час роботи на практичних заняттях і підготовки до них, написання модульних завдань, складання іспиту.

Рецензенти:

А.О. Акімова, кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземної філології та перекладу МАУП (м. Київ)

Т.М. Камишова, кандидат філологічних наук, доцент, завкафедри германської філології МДПУ імені Богдана Хмельницького

Рекомендовано засіданням кафедри методики викладання германських мов, протокол №11 від 24.03.2023р.

Рекомендовано навчально-методичною радою філологічного факультету Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, протокол №7 від 29.03.2023р.

ВСТУП

Методичні рекомендації з організації практичних занять та самостійної роботи здобувачів вищої освіти з освітнього компоненту «Вступ до фаху» призначені для здобувачів першого рівня вищої освіти («бакалавр») денної і заочної форм навчання, спеціальності «014.021 Середня освіта. Англійська мова і література», галузі знань: 01 Освіта / Педагогіка денної і заочної форм навчання, які здобувають фахову освіту на філологічному факультеті педагогічного вищого навчального закладу.

Методичну розробку створено у відповідності до освітньо-професійної програми та робочої програми з обов'язкового освітнього курсу «Вступ до фаху». Методичні рекомендації розраховано для студентів університету, які оволодівають фахом учителя іноземних мов і зарубіжної літератури першого рівня вищої освіти («бакалавр»).

Мета розробки полягає в тому, щоб забезпечити здобувачів вищої освіти необхідним теоретичним і методичним матеріалом для підготовки та проведення лекційних, практичних занять і самостійної роботи з курсу. Зазначені методичні рекомендації висвітлюють якісні параметри підготовки вчителя англійської мови, відповідають вимогам кваліфікаційної характеристики вчителя англійської мови закладу середньої освіти, згідно з якою фахівець готується до здійснення освітньої, виховної, науково-методичної, зокрема дослідницької, та організаційно-управлінської діяльності в різних типах закладів середньої освіти.

Методична розробка містить мету та заплановані результати з вивчення курсу, перелік компетентностей, які набуваються під час опанування дисципліною, інформаційний обсяг навчальної дисципліни «Вступ до фаху», питання для обговорення на практичних заняттях, завдання з практичної підготовки здобувачів вищої освіти, питання (завдання) для самостійної роботи, методичні рекомендації із самостійної підготовки, список літературних джерел, рекомендованих для використання під час підготовки до практичного заняття та питання із самоконтролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти.

Автори сподіваються, що методичні рекомендації стануть корисним матеріалом для здобувачів вищої освіти, допоможуть їм під час самостійної роботи в підготовці до занять, складанні іспиту.

МЕТА ТА ЗАПЛАНОВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ З КУРСУ «ВСТУП ДО ФАХУ»

Метою дисципліни є ознайомити здобувачів вищої освіти з вимогами до підготовки висококваліфікованих конкурентоспроможних креативних фахівців з викладання англійської мови в загальноосвітній школі. Розкрити сутність професійної компетентності вчителя іноземної мови та її складових. Проаналізувати якості, якими має володіти сучасний вчитель. Формувати професійні знання здобувачів з основ наукових досліджень з урахуванням сучасних вимог освіти, світового медіапростору, загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти. Вчити здійснювати науково-дослідну роботу в галузі мовознавства, літературознавства, методики навчання іноземної мови і літератури, аналізувати та систематизувати наукові факти, готувати публікації.

Перелік компетентностей, які набуваються під час опанування дисципліною:

Загальні компетентності:

ЗК 1. Знання та розуміння предметної області та професійної діяльності.

ЗК 3. Здатність свідомо визначати цілі власного професійного й особистісного розвитку, організовувати власну діяльність, критично її оцінювати й аналізувати, працювати автономно та в команді.

ЗК 6. Здатність вчитися й оволодівати сучасними знаннями, вміннями і навичками впродовж життя з метою професійного та особистісного вдосконалення.

ЗК 8. Здатність проводити науково-дослідницьку роботу, дотримуючись академічної доброчесності.

Фахові компетентності:

ФК 2. Знання фундаментальних наук в обсязі, необхідному для засвоєння дисциплін циклу професійної підготовки; здатність до їх систематизації та використання.

ФК 12. Здатність до критичного аналізу, діагностики та корекції індивідуального педагогічного стилю з метою підвищення ефективності освітнього процесу і запобігання професійного вигорання.

РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

ПРН 2 – Знання фундаментальних наук для формування світогляду й соціалізації особистості та опанування загальнопрофесійних дисциплін.

ПРН 7 – Здатність здійснювати науково-дослідну роботу для професійного розвитку та вдосконалення професійної діяльності відповідно до правил академічної доброчесності.

ПРН 9 – Володіння формами і методами наукового пізнання, вміння аналізувати сучасні соціальні та етичні проблеми, наукові школи, напрямки, концепції, джерела гуманітарного знання.

ПРН 17 – Готовність систематично підвищувати рівень своєї професійної діяльності, зокрема, шляхом провадження дослідницької та/або інноваційної діяльності з урахуванням принципу самостійності з метою запобігання академічному плагіату; бути готовими до навчання впродовж життя.

ПРН 21 – Здатність оцінювати особистий інтелектуальний та професійний рівень з точки зору різних аспектів професійної діяльності з метою забезпечення своєї конкурентної спроможності у галузі відповідних фахових послуг.

Очікувані результати вивчення курсу

По завершенні курсу здобувачі повинні *засвоїти* теоретичні основи формування професійної компетентності, *знати* основи науково-дослідної роботи (етапи і вимоги до проведення); *володіти* правилами академічної доброчесності та нормами цитування при написанні наукових статей, доповідей, інших робіт. *Виявляти* професійно-педагогічні запити, нахили і наміри, особистісну зацікавленість у професії педагога, *прагнути* до оволодіння новими педагогічними знаннями, навичками і вміннями, *усвідомлювати власну* здатність до педагогічної діяльності, дотримуючись кодексу педагогічної моралі, професійної честі та *бути вимогливим* до себе, добре орієнтуватися в різних галузях науки, постійно професійно вдосконалюватися, бути в курсі нових досліджень і відкриттів.

Програма навчальної дисципліни «Вступ до фаху».

Модуль 1. Професійна компетентність вчителя іноземної мови

Тема 1. Теоретичні засади формування професійної компетентності вчителів з англійської мови.

Тема 2. Дослідження проблеми формування професійної компетентності вчителів з англійської мови в науці та практиці.

Тема 3. Структура педагогічної компетентності.

Тема 4. Нормативні документи про освіту.

Тема 5. Особистісні якості та професійно-педагогічні вміння як чинник формування професійної компетентності і педагогічної майстерності сучасного фахівця з англійської мови

Тема 6. Європейський профіль професійної компетентності вчителів-мовців.

Тема 7. Складові професійної компетентності вчителя іноземної мови.

Тема 8. Формування професійної компетентності у майбутніх учителів англійської мови

Практичне заняття № 1.

Тема: Теоретичні засади формування професійної компетентності вчителів англійської мови

Мета: розкрити сутність поняття «професійна компетентність», особливості формування професійної компетентності вчителів англійської мови

Література:

1. Авдеева Н. Ключевые компетентности – новая парадигма результата образования // Педагогика. 2003. №5. С. 34-39.
2. Аносов І.П., Бельчева Т. Ф., Елькін М. В. Приходько М. І., Приходько В. М., Федорова О. В. Педагогіка вищої школи і вищої освіти: курс лекцій для магістрів. Мелітополь: ТОВ «Видавничий будинок ММД», 2009. 316 с.
3. Барбіна Є.С. Педагогічна майстерність у сучасній парадигмі освіти. Збірник наукових праць «Педагогічні науки», 2011. №. 5, С. 181-185.
4. Береза В. О. Особливості розвитку критичного мислення студентів-філологів у процесі стимулювання мовленнєво-розумової діяльності // Викладач і студент: проблеми ефективної співпраці : зб. матер. Всеукр. наук.-прак. конференції / М-во освіти і науки України, Черкас. нац. ун-т ім. Богдана Хмельницького. Черкаси : Вид-во ЧНУ, 2006. С. 60-62.
5. Вовк В. П. Психологічна наука і сучасні підходи до модернізації професійної підготовки майбутнього вчителя // Сьома Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Питання сучасної науки і освіти» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://intkonf.org/kandpsihol-n-vovk-vp-psihologichna-nauka-i-suchasni-pidhodi-do-modernizatsiyi-profesiynoyi-pidgotovkimaybutnogo-vchitelya/>
6. Зимняя И. Ключевые компетентности – новая парадигма результата образования // Дайджест педагогічних ідей та технологій. 2004. № 1-2. С. 11-14
7. Життєва компетентність особистості: Науково-методичний збірник / За ред. Л.В. Сохань, І.Г.Єрмакова. К.: «Богдана», 2003. 520 с.
8. Коваль О. Ідеальний викладач англійської мови. Актуальні питання педагогіки вищої школи., 2017. № 2. С. 13-18.
9. Ковальчук В. Ю. Модернізація професійної та світоглядно-методологічної підготовки сучасного вчителя : автореф. дис. ... д-ра. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». К., 2006. 34 с.
10. Компетентнісний підхід у сучасній освіті / Під заг.ред.О.В.Овчарук. К.: К.І.С., 2004. 112с.

Питання для обговорення

1. Психолого-педагогічна готовність здобувачів вищої освіти до реалізації навчальної та виховної діяльності.
2. Професійно-освітній блок готовності здобувачів вищої освіти до професійної діяльності.
3. Професійно-діяльнісний блок готовності майбутніх фахівців

Хід практичної роботи

Завдання 1. Ознайомтесь з теоретичним матеріалом лекції з питання психолого-педагогічної готовності здобувачів вищої освіти до реалізації навчальної, методичної, організаційної, дослідницької та виховної діяльності та надайте відповідь на перше питання для обговорення.

Педагогічна компетентність фахівця з англійської мови розглядається як сукупність його теоретичної та практичної підготовки до реалізації навчальної та виховної діяльності. Зміст становлення фахівців, зокрема психолого-педагогічні знання та професійні вміння педагогів старшої школи визначається освітньо-професійними програмами підготовки фахівців другого рівня вищої освіти – магістерського.

Психолого-педагогічна готовність – це єдність фахових знань здобувачів вищої освіти з філологічних і методологічних дисциплін; педагогіки; психології, зокрема засвоєння особливостей вікового та психічного розвитку старшокласників, закономірностей їх соціалізації й особистісного розвитку; розуміння змісту, цілей і технологій навчання та виховання. Вона є основою особистісно-орієнтованого на учня мислення і поведінки педагога. Проте, на ефективність формування професійної компетентності фахівця також впливають його особистісні властивості, природні нахили, задатки, запити тощо. Задатки, як відомо, є підґрунтям великого розмаїття здібностей і якостей особистості, які уможливають вплив на вихованців.

На розвиток педагога як фахівця-професіонала впливають різні причини, як-от: підготовка у закладі вищої освіти, вік фахівця, педагогічний досвід і умови професійно-педагогічної діяльності. Сучасний педагогічний словник називає професійну компетентність педагога якісною і суттєвою передумовою ефективної діяльності інтегративної особистості після закінчення вишу.

Науковці розуміють професійну компетентність педагога як сукупність різних складових професійної діяльності, які здійснюють навчання та виховання та забезпечують їх якість в сучасній школі на старшому етапі. Зазначені аспекти викликають такий особистий стан спеціаліста, який переконує нас в тому, що, по-перше, викладач повинен мати мотиваційно-цільове, ціннісне відношення як до власної професійної діяльності, так і до навчально-пізнавальної діяльності старшокласників, по-друге, фахівець має володіти ефективними способами і засобами професійно-педагогічного досягнення цілей освітнього процесу, бути обізнаним в інформаційно-комунікаційних технологіях, по-третє, здібним до творчої розробки проектів і рефлексії разом з розвитком активної пізнавальної позиції, креативних здібностей і соціальних навичок. Цей фахівець прагне навчатися впродовж життя, весь час удосконалюватися і бути конкурентоспроможним, використовувати в педагогічній діяльності традиційні

та інноваційні підходи до вирішення проблем, пов'язаних з філологією в закладах загальної середньої освіти.

Проведений нами аналіз наукових літературних джерел засвідчив, що в сучасній педагогіці одностайності щодо визначення структурних компонентів готовності людини до професійної діяльності немає. Проте, вивчення цього питання довело, що такі компоненти, як: *мотиваційний, когнітивний, операційний, емоційно-вольовий* є достатньо поширеними в педагогіці (А. Деркач, М. Д'яченко, Л. Кандибович, Л. Орбан та ін.).

Досліджуючи цю проблему, ми звернули увагу на визначення компонентів професійної готовності, зроблених І. Аносовим, Т. Бельчевою, М. Елькіним, М. Приходько та ін. Це – узагальнені *професійно-особистісний, професійно-освітній та професійно-діяльнісний* блоки компонентів.

Завдання 2. Проаналізуйте зміст наступного теоретичного матеріалу і будьте готові відповісти на питання 2.

До *професійно-особистісного* блоку дослідники відносять *професійну спрямованість* особистості (її професійно-значущі мотиви, схильності та інтереси до педагогічної діяльності).

Професійно-педагогічна спрямованість – основа, навколо якої групуються ключові професійно важливі якості особистості вчителя. Під професійною спрямованістю особистості педагога розуміють його професійно-педагогічні запити, нахили і наміри, особистісну зацікавленість у професії педагога. Стрижнем педагогічної спрямованості є *інтерес до обраної професії*. Він виявляється в прагненні до оволодіння новими педагогічними знаннями, навичками і вміннями, в доброзичливому ставленні до учнів, їх батьків, до педагогічної справи в цілому.

Педагогічне покликання означає схильність людини. Це – усвідомлення майбутнім фахівцем власної здатності до педагогічної діяльності. Його основою є любов до учнів. В. Сухомлинський порівнював любов до учнів з силою, здатною впливати на їх духовний світ, проте відсутність любові – з відсутністю голосу в співака, слуху в музиканта, відчуття кольору в живописця. Йдеться про таку любов, яка є доброю, мудрою, вимогливою, такою, що навчає життя. Любов є ключовою вагомою якістю людини, яка спрямовує його на самовдосконалення, цілеспрямований саморозвиток, удосконалення багатьох професійно-значущих якостей, необхідних для професійно-педагогічної спрямованості викладача.

Основними серед таких якостей є педагогічний обов'язок і відповідальність. Завдяки почуттю педагогічного обов'язку, фахівець завжди поспішає на допомогу старшокласникам в межах своїх прав і компетентностей. Такий педагог дотримується кодексу педагогічної моралі, професійної честі й є вимогливим до себе. Самовідданість фахівця своїй справі – вищий прояв його

педагогічного обов'язку. Такий викладач часто працює, не рахуючись з власним станом здоров'я і вільним часом.

Основу *пізнавальної спрямованості особистості педагога* складають його духовні потреби та інтереси. Одним з них є *потреба в знаннях*. Вона спостерігається в любові до предмету, який викладає спеціаліст. Сучасний викладач англійської мови повинен бути висококваліфікованим і конкурентоспроможним фахівцем в галузях «Філологія» і «Освіта», мати широкий доступ до працевлаштування в зазначених сферах, добре орієнтуватися в різних галузях науки, яку він викладає, постійно професійно вдосконалюватися, відтак – бути в курсі нових досліджень і відкриттів. Найбільш загальною характеристикою пізнавальної спрямованості особистості вчителя є *культура науково-педагогічного мислення*.

У час реформування освіти в Україні особливого значення набуває підготовка фахівців-філологів, зокрема з іноземних мов, здатних висловлювати власні точки зору на сучасну реальність, виявляти відповідні підходи щодо вирішення професійних проблем. Досягнення такої позиції зумовлено розвитком у майбутніх фахівців *критичного мислення*. Саме *критичне мислення* гарантує професійне становлення викладача англійської мови в змінних умовах суспільного життя і професійної діяльності.

Питанню формування *критичного мислення* присвячені наукові доробки багатьох вітчизняних і зарубіжних дослідників. Учені дослідили сутність «критичного мислення», його структуру (М. Ліпман); визначили особливості формування в учнів критичного мислення (О. Белкіна-Ковальчук); виявили роль критичного мислення в розвивальному навчанні учнів (С. Омеляненко); сформулювали педагогічні умови формування критичного мислення педагога (В. Кушнір).

Розвитку критичного мислення учнів під час навчання іноземних мов, зокрема англійської, також присвячено чимало досліджень. Науковцями взаємопов'язано формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців-філологів з удосконаленням критичного мислення (О. Федотовська); створено методику розвитку критичного мислення на заняттях з англійської мови (О. Тарасова); доведено вплив засобів інформаційних технологій на розвиток критичного мислення викладачів (Т. Хачумян), його удосконалення засобами медіаосвітнього простору (О. Мурюкіна, І. Челишева), зазначено взаємозалежність формування навичок і вмінь пізнавальної діяльності учнів з розвитком у них операцій критичного мислення (М. Weinstein).

Учені (О. Тарасова, О. Федотовська, Т. Хачумян) концентрують нашу увагу на розвитку критичного мислення в процесі навчання англійської мови і формування іншомовної компетентності учнів. Вони переконані, що критичне

мислення сприяє виробленню в учнів соціальних навичок і вмінь (soft skills), які уможливають їх суспільну взаємодію, сприяють налагодженню співпраці між учасниками освітнього процесу, готують до роботи в команді тощо.

На думку науковців, критичне мислення є майстерним й відповідальним, таким, що постійно самовдосконалюється. Критичне мислення пов'язане з рефлексією. Воно вимагає від фахівців особливого відображення дійсності і використання відповідних критеріїв для продукування власної точки зору як результату когнітивної діяльності.

У своїй професійній діяльності фахівці-філологи прибігають до критичного мислення під час формування вмінь вирішувати певну проблему, знаходити і використовувати інформацію іноземною мовою, цією мовою формувати і формулювати власні думки щодо предмета пізнання, критично аналізуючи думки інших на проблему, що обговорюється, на сутність самого явища.

Критичне мислення має свої особливості, які відрізняють цей тип мислення від інших. До них відносять: об'єктивність, гнучкість, аналітичність, рефлексивність тощо. Важливою особливістю є діалогічність критичного мислення. Вона уможливує сприйняття і розуміння різних варіантів вирішення конкретних пізнавальних завдань вчителем, сприяє аргументованому і різнобічному обговоренню порушеної проблеми в команді, дає можливість педагогові висловити свої погляди іншим.

Професійно-освітній блок відповідає за комплекс теоретичних і методичних знань і умінь, суто важливих і необхідних для здійснення професійної діяльності.

Поняття «зміст навчання» різні науковці тлумачать по-різному. Проте всі вони переконані, що отримання освіти починається із засвоєння *знань* – це по-перше. Отриманні знання є основою для оволодіння *навичками і вміннями* їх використання в нових, ускладнених і змінених умовах, що уможливує подальше вирішення складних практичних завдань – це по-друге. Отже, знання – це важлива складова змісту освіти, тому, що процес пізнання починається із засвоєння знань. Найсуттєвіші вимоги, які висувають до знань, – це їх науковість і професійна спрямованість.

Дослідивши роботи психолінгвістів і методистів, ми дійшли висновків, що всі науковці переконані, що *навичка* – це зміцнений під час вправлення та тренування спосіб дії чи операції, що сприяє його автоматизації і робить компонентом свідомої дії людини. На думку вчених, сформованість навички (легкість її перенесення в нову ситуацію та гнучкість) залежить від розуміння умов, які сприяють її «включенню», вони мають бути адекватними, узагальненими та диференційованими.

Під *формуванням* в освітньому процесі мають на увазі вироблення певної поведінки, яка через тренування наближається до бажаного результату. Всі дії та операції відбуваються автоматично. Автоматичність набувається завдяки багаторазового виконання однотипних операцій в незмінних умовах. *Операцією* (лат. «operatio» – дія) вважають одиницю діяльності, спосіб виконання певної дії в конкретній реальній або штучній ситуації.

Уміння науковці визначають як набутий людиною спосіб виконання певної дії, який уможлиблюється завдяки єдності знань і навичок, якими оволоділа особистість, тобто використанням вже сформованого досвіду. Утворення умінь є неоднозначним процесом і проходить кілька етапів становлення.

Ураховуючи послідовність удосконалення вмінь і наукову концепцію, що вмінь не існує без знань, ми беремо за основу цю позицію науковця у формуванні професійної компетентності фахівців з англійської мови і розвитку в них *теоретичних і методичних знань, навичок і вмінь*.

Завдання 3. Вивчаючи матеріал, наданий нижче, спробуйте відповісти на питання 3.

Професійно-діяльнісний блок готовності майбутніх фахівців з англійської мови до реалізації професійної діяльності забезпечує формування професійної компетентності і впроваджується в життя під час педагогічної діяльності. Вона сприяє можливості здобувача вищої освіти залучитися до виконання своїх професійних обов'язків викладача англійської мови, куратора-керівника певної вікової групи учнів, члена педагогічного колективу, керівника предметного гуртка тощо.

Проаналізувавши зміст професійної компетентності фахівців-педагогів, ми дійшли висновків, що запорукою формування в них професійних знань, навичок і вмінь є їх особистісні якості.

Питання (завдання) для самостійної роботи

1. Допрацюйте питання завдання 3 і визначіть основні компоненти професійно-діялісного блоку готовності майбутніх фахівців з англійської мови до реалізації професійної діяльності.

1. Рівень сформованості готовності до професійної діяльності можна визначити за допомогою показників....?

2. Компоненти професійної готовності здобувачів вищої освіти до професійної діяльності - це....?

Практичне заняття №2

Тема: Дослідження проблеми формування професійної компетентності вчителів з англійської мови в науці та практиці

Мета: Визначити роль та значення викладача в освітньому процесі в минулі роки, з'ясувати етапи дослідження феномену «компетентність», дослідити сучасне визначення поняття «компетентність», ознайомити з класифікацією компетентностей.

Література:

1. Аносов І.П., Бельчева Т. Ф., Елькін М. В. Приходько М. І., Приходько В. М., Федорова О. В. Педагогіка вищої школи і вищої освіти: курс лекцій для магістрів. Мелітополь: ТОВ «Видавничий будинок ММД», 2009. 316 с.
2. Зимняя И. Ключевые компетентности – новая парадигма результата образования // Дайджест педагогічних ідей та технологій. 2004. № 1-2. С. 11-14
3. Зязюн І. А. Інтелектуально-творчий розвиток особистості в умовах неперервної освіти // Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи: монографія / за ред. І. А. Зязюна. К.: Віпол, 2000. 636 с.
4. Козлова Г. Компетентнісний підхід до навчання студентів і викладачів / Г. Козлова, Т. Кублікова // Вища школа. 2011. № 1. С. 83-93.
5. Компетентнісний підхід у сучасній освіті / Під заг.ред.О.В.Овчарук. К.: К.І.С., 2004. 112с.
6. Петров А. Основные концепты компетентностного подхода как методологической категории // Alma Mater: Вестник высшей школы. – 2005. № 2. С.54-58. Режим доступу: <https://static.freereferats.ru/avtoreferats/01003013033.pdf>
7. Розвиток життєвої компетентності учнів у загальноосвітньому навчальному закладі: Матеріали Всеукраїнської науково-пошукової конференції 7-8 жовтня 2004 р. Київ-Запоріжжя, 2005. 423 с.
8. Туріщева Л. В. Професійний розвиток педагога: психологічний аспект. Х.: Вид. гр. «Основа», 2006. 144 с. («Управління школою»; Вип. 8 (44)).
9. Хуторской Л.В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования // Народное образование. 2003. № 2. С. 58-64.

Питання для обговорення

1. Визначення ролі та значення викладача в освітньому процесі в минулі роки.
2. Етапи дослідження феномену «компетентність».
3. Сучасне визначення поняття «компетентність», класифікація компетентностей.

Хід практичної роботи

Завдання 1. Ознайомтесь з наданим нижче матеріалом і надайте відповідь на питання 1.

Особистість та професіоналізм педагога привертала увагу суспільства з давніх часів і були актуальними упродовж розвитку педагогічної науки. Незважаючи на суспільно-економічні особливості кожного історичного періоду, його мету і зміст, завдання і методи освітнього процесу, викладач завжди

залишався головною фігурою освітнього процесу. В умовах реформування української освіти на всіх її ланках суспільство висунуло нові, більш високі вимоги до особистості, професійної підготовки та фахової компетентності та майстерності викладача. У різні періоди педагоги та вчені (Х. Алчевська, Б. Грінченко, М. Драгоманов, О. Духнович, С. Русова, К. Ушинський, Т. Шевченко та ін.) у своїх роботах визначали роль та значення викладача в освітньому процесі.

На особливу увагу вчених заслуговували професійні та особистісні якості педагога, оскільки йому відводиться центральне місце в освітньому процесі. Трансформація теорії навчання та виховання в практичне використання конкретних методів та прийомів навчання на сьогодні складає провідну функцію діяльності фахівця, є безпосередньою формою систематичного впливу на формування особистості учня. Перед фахівцем стоїть складне педагогічне випробування, адже він має вибрати та реалізувати лише ті педагогічні прийоми та методи навчання з представленого великого їх розмаїття, які найбільш повно відповідають конкретній навчальній ситуації.

Діяльність педагога завжди залежала від замовлення суспільства, яке виражалося в системі завдань, необхідних школярам для подальшого навчання або працевлаштування, а їх характер, об'єм та специфіка визначались в різні часи по-різному. Сучасний соціально-економічний розвиток суспільства, його науковий та культурний прогрес висунули нові вимоги до професійної підготовки фахівця. Вони суттєво розширили коло завдань, які має вирішувати педагог. Проведений аналіз науково-педагогічних джерел довів, що в минулому столітті основними завданнями педагога вважали:

1. *Виховання морально-вольових якостей дитини.* Учені стверджують, що основа шкільної освіти – виховання високоморальної особистості, а вчителю в цьому процесі відводиться провідна роль. Педагог повинен виховувати в учнів чесність, доброзичливість, ввічливість і любов до праці. Підґрунтям морального виховання науковці вважають формування гуманістичного ставлення до оточуючих людей, до світу та природи [12; 14;].

2. *Формування та розвиток пізнавальної активності.* Слід зазначити, що вищезгадані науковці вважають, саме вчителю належить відповідальність активізувати звичайну для учнів допитливість, мотивувати їх до самостійної інтелектуальної діяльності, розвивати розумові та творчі здібності. Під час організації освітнього процесу вчитель має уникати наказів, використання методів навчання за певними шаблонами, не припускати догматичного підходу до взаємодії зі школярами. Основою такого навчання вважали виховання в учнів таких якостей, як-от: любов до навчання, прагнення до самостійної пошуково-дослідницької роботи, творчість у оволодінні знаннями. Вчені вважають, що

нелегка інтелектуальна робота переростає в цікаві наукові дослідження за допомогою невтомного творчого пошуку, прагнення до досягнення істини, самостійної наполегливої праці. Захоплення та задоволення від самого процесу наукового пошуку відчують дослідники будь-якого віку, а результати учнівських досліджень М. Сумцов вважає значущими у пошуках та відкриттях передової науки [2; 3; 4; 13; 16].

Слід відмітити, що такі педагоги XIX століття, як: Х. Алчевська, Б. Грінченко, М. Драгоманов, О. Духнович, С. Русова, К. Ушинський стверджували, що виконання завдань, які стоять перед фахівцем, вимагає від нього міцних професійних знань, любові та відданості своїй справі, відповідних моральних якостей та ін. Ці вимоги висувуються і до сучасних педагогів, тому – актуальні.

Педагогічні точки зору та професійна діяльність кожного окремого викладача мають індивідуальні риси, не схожі з іншими людьми. Їх формування залежить від інтелектуальних особливостей особистості, об'єму її загальних знань і педагогічного досвіду. Але особистісний компонент, на думку вчених, займає головне місце. Він характеризується ознаками світогляду педагога, наявністю в нього принципів та переконань, моральними цінностями. Сучасні педагоги, продовжуючи ідеї К. Ушинського про те, що педагогічна діяльність педагога залежить від його особистості, вважає, що успішність викладача у вихованні молоді досягається лише тоді, коли він сам є всебічно розвинутою та високоморальною особистістю. Педагог сприяє формуванню в учнів характеру, моральних цінностей, світогляду, переконань тощо [7; 10; 15; 16; 17].

Отже, професія викладача потребує особливих якостей, як-от: талант та покликання. Педагоги (С. Васильченко, Б. Грінченко, М. Драгоманов, М. Сумцов та ін.), надавали здібностям до вчительської професії надзвичайну важливість, які передбачали наявність у педагога певних рис характеру. Особливої уваги заслуговують такі якості, як доброта, чуйність, справедливість, терпіння, педагогічний такт та витримка, здатність сформувати в учнів необхідність володіти знаннями предмету, яке переростає до любові до різних наук, уміння досягти взаєморозуміння з учнями на засадах доброзичливості, довіри та поваги до особистості.

Саме такий фахівець, за слухним висловлюванням учених, досягатиме навчальних цілей, забарвлюючи освітній процес творчим, науковим пошуком, що сприятиме розвитку в учнів творчих та інтелектуальних здібностей та навичок. Знання предмету, що викладає фахівець, володіння методикою його викладання, на думку науковців, дозволять педагогу творчо застосовувати на практиці різноманітні методи та засоби викладання іноземної мови, використовуючи власний досвід, майстерність своїх колег, здобутків минулих

років, досягнень передової науки та техніки відповідно до кожної педагогічної та навчальної ситуації [4; 5].

З викладеного бачимо, що проблема професійного становлення педагогів захоплювала і турбувала науковців різних епох.

Завдання 2. Проаналізуйте надані матеріали, вони допоможуть знайти відповідь на питання 2.

Вимоги сучасного суспільства потребують озброєння майбутнього фахівця всіма життєво необхідними *компетентностями*, які уможливають розкриття його як особистості і розкривають всі природні потенціали педагога.

Поняття «компетентність» (лат. *competens* – відповідний, здібний), за визначенням в Концепції НУШ означає поєднання набутих особистістю знань, навичок і вмінь, способів мислення, цінностей і поглядів, інших особистих якостей, які роблять можливим успішну реалізацію особою професійної або навчальної діяльності. На думку сучасних учених, саме набуття життєво важливих компетентностей надає людині можливість орієнтуватися в інформаційному просторі, в сучасному суспільстві, в розвитку ринку праці тощо, сприяє інтелектуальному і культурному розвитку особистості, формуванню в неї здатності швидко й адекватно реагувати на запити часу.

Саме тому актуальним є розуміння самого поняття «компетентність», усвідомлення того, які саме компетентності необхідно формувати в майбутніх фахівців з англійської мови і яким чином, які кінцеві результати освітнього процесу маємо отримати насамкінець. Деякі вчені вважають за необхідне виділити найбільш важливі компетентності, які є ключовими для життя в цілому. По-перше, їх сформованість сприятиме успіху в житті, по-друге, підвищенню якості суспільних відносин, і, по-третє, забезпечать комфортне існування особистості в різноманітних сферах життя. Безумовно, такою ключовою компетентністю є професійна компетентність.

Під професійною компетентністю педагога розуміють особистісні можливості фахівця, які властиві і дозволяють йому самостійно й ефективно досягати цілей освітнього і виховного процесу. Щоб набути компетентного професійного рівня фахівцю з іноземних мов потрібно знати теорію педагогіки, методики викладання іноземних мов і наук, пов'язаних з мовознавством, уміти застосовувати їх у практичній діяльності.

Сутність професійної компетентності завжди привертала увагу науковців (І. Зимня, В. Кузьменко, О. Петров, І. Сохань, Л. Сохань, та ін.) [6; 10; 11; 16] і навіть розпочався компетентнісний підхід у освітньому процесі. І. Зимня, проаналізувавши дослідження видатних психологів світу (В. Байденко, Г. Белицької, Л. Берестової, Н. Кузьміної, А. Маркової, В. Куніциної, Дж. Равена,

Н. Хомського, А. Хуторського, Р. Уайта та ін.) виокремлює три етапи становлення компетентнісного підходу.

Перший етап (1960-1970 рр.) учена характеризує як введення в науковий апарат поняття «компетентність», тлумачення і розрізнення понять компетенція/компетентність.

Другий етап (1970-1990рр.) І. Зимня визначає як використання поняття «компетентність» у теорії та практиці навчання мови (зокрема нерідної), професіоналізму в управлінні освітнім процесом, в навчанні іншомовного спілкування. В ці роки досліджується сутність поняття «професійні компетентності». Англійський вчений Дж. Равен дає детальне тлумачення компетентності в своїй роботі «Компетентність в сучасному суспільстві», яка з'явилася в Лондоні в 1984 році. Вчені світу починають не лише вивчати компетентності, але й моделювати освітній процес, в якому формування компетентності є кінцевим результатом (Н. Кузьміна, А. Маркова, Л. Петровська). Саме в цей час активно розвивається комунікативна компетентність.

Третій етап дослідження феномену «компетентність» розпочинається в 1990 році з появою наукових робіт А. Маркової (1993, 1996), в яких компетентність (зокрема професійна) розглядається з усіх боків. У цей період, як вважає вчена, важливий внесок у розробку змісту компетентності було зроблено Н. Кузьміною, А. Марковою, Л. Мітіною, Л. Олексєєвою, Л. Петровською, Г. Сивковою, Н. Шаблігіною та ін. Головним результатом досліджень третього етапу є визначення кола компетентностей, які необхідно розглянути як *бажаний результат освіти*. Компетентнісний (заснований на компетентностях) підхід має на увазі практичну дійову сторону діяльності. Підсумовуючи вищесказане, І. Зимня характеризує його як підсилюючий спрямованості (прагматичну та гуманістичну) освітнього процесу.

Вивчаючи поняття «компетентність», Л. Болотов, В. Ледньов, Н. Нікандров, М. Рижаків підкреслюють саме практичну його спрямованість, відношення між знаннями і діями в людській практиці, інтелектуально- і особистісно-зумовлена соціально-професійна життєдіяльність людини, що засновується на знаннях [6, с. 4]; здатність робити що-небудь добре чи ефективно; відповідаючи вимогам і демонструючи здібність виконувати особливі функції [6, с. 14].

І. Сохань, Л. Сохань характеризують «компетентність» як здатність до дії, відповідність до певних умов, достатність, спроможність виконувати певну роботу та завдання якісно, правомочність, інтелектуальні здібності, загальні знання, вміння та навички, їх використання як інструменту для розв'язання освітніх проблем. Ця специфічна здатність людини дає їй змогу брати на себе

відповідальність у вирішенні завдань різних сфер життєдіяльності та розв'язувати життєві проблеми, що виникають, ефективно [10, с. 106-111; 84].

Отже, поняття «компетентність» знаходиться в центрі світової наукової думки, адже воно є основою компетентнісного підходу до освіти. Н. Селезнєва переконана, що його використання в освітньому процесі веде до нового бачення самого змісту освіти, її методів і технологій – з одного боку, та може сприяти подоланню традиційних когнітивних орієнтацій освіти – з іншого.

З викладеного бачимо, що компетентність є складним феноменом, тому виникає необхідність більш детально розглянути його складові. Так, дискурс в освіті надав можливість О. Петрову встановити, що компетентнісно орієнтоване навчання спрямоване на комплексне оволодіння знаннями та засобами практичної діяльності, які зумовлюють успішне функціонування особистості в основних сферах життєдіяльності, в яких зацікавлена як сама людина, так і суспільство та держава в цілому [11, с. 54].

Завдання 3. Прочитайте інформацію щодо класифікації компетентностей. Ви зможете надати відповідь на питання 3.

Науковець О. Петров розробляє класифікацію компетентностей, без оволодіння якими, на думку вченого, людина не зможе успішно, без протиріч конфліктів жити і діяти в сучасному суспільстві. Аналізуючи ці компетентності стосовно викладачів іноземних мов закладу вищої освіти, вибираємо найважливіші для реалізації професійних функцій саме цими фахівцями. Дослідимо їх.

Компетентність у соціально-громадянській сфері означає суспільну активність і громадянську відповідальність педагога, його діяльність, удосконалення демократичних відносин, участь у політичному житті в цілому тощо.

Компетентність у сфері соціальної комунікації – це володіння викладачами усним й письмовим спілкуванням, в тому числі міжмовним (тобто володіння декількома мовами) і уміння ефективно та безконфліктно взаємодіяти з іншими особами, толерантність до членів соціуму, хто має іншу точку зору, відкритість до міжкультурного діалогу, сприйняття, повага до інших культур, релігій, звичаїв тощо.

Компетентність в інформаційній сфері фахівця закладу середньої освіти – це оволодіння ним новими інформаційними і телекомунікаційними технологіями та доцільне їх використання, усвідомлюючи їх значущість. Сформованість цієї компетентності дозволяє також виявляти готовність майбутнього педагога до роботи в новому освітньому середовищі, в єдиному інформаційному просторі, не втрачаючи здібності вилучати необхідну інформацію та критично її осмислювати.

Компетентність у професійно-трудо́вій сфері – це сформованість у фахівців уміння аналізувати стан «ринку праці», оцінювати власні професійні можливості, орієнтуватися в нормах і етиці професійних взаємин, здатність до рефлексії, широкий кругозір у сполученні з міцними пізнаннями в галузі професійної діяльності, здатність автоматично використовувати свої знання й досвід для вирішення практичних завдань, сформованість професійно-моральних якостей.

Компетентність у соціально-індивідуальній сфері – це спроможність педагога будувати сімейно-родинні й особистісні відношення, свідомо та відповідально ставитися до власного здоров'я й духовно-морального обліку, обирати такі способи використання вільного часу, які культурно й духовно збагачують особистість – що є запорукою комфортного існування фахівця в будь-якому соціумі.

Системна компетентність розвиває самостійну пізнавальну діяльність і в професійному значенні, і у власному і суспільному житті, сприяє набуттю навичок фізичної та психічної самоорганізації, саморозвитку та саморегуляції.

О. Петров погоджуються з думкою більшості науковців, що компетентність – це складна, багатоаспектна, інтегративна та багатофакторна якість особистості [11, с. 54]. Тому, в її визначенні та виявленні структурних компонентів існують певні протиріччя. Проаналізувавши різні точки зору, О. Петров визначає такі структурні елементи компетентності, як інтегративної якості особистості:

- *когнітивний* (сукупність знань предметної сфери, на основі яких формується компетентність);
- *діяльнісний* (досвід практичної діяльності);
- *операційно-технологічний* (уміння та навички практичного вирішення завдань);
- *особистісний* (індивідуально-психологічні якості та здібності, важливих для даної сфери діяльності);
- *ціннісно-мотиваційний* (ціннісні орієнтації, мотиви, адекватні цілям і завданням діяльності, світогляд);
- *рефлексивний* (креативність та здібність аналізувати, осмислювати, оцінювати, прогнозувати діяльність та її результати) [11, с. 54-58].

Аналізуючи можливість застосування визначених якостей особистості до особи педагога, наголошуємо на їх відповідності цій професії ((вчителя, викладача, тренера, вихователя тощо). Підтвердимо свою думку. Фахівець з англійської мови закладу середньої освіти, як і педагог будь-якої іншої ланки навчання, володіє фактичними знаннями з іноземної мови, теорії мови, педагогіки, методики викладання цієї мови (*когнітивний компонент*), на основі

яких формуються професійні навички і вміння (*операційно-технологічний компонент*) і набувається певний професійний досвід (*діяльнісний компонент*). Упродовж професійної діяльності розвивається світогляд, закріплюються ціннісні орієнтації і мотиви, адекватні поставленим цілям (*ціннісно-мотиваційний компонент*), удосконалюються індивідуально-психологічні якості педагогів (*особистісний компонент*), їх здібності до рефлексії (*рефлексивний компонент*).

На думку О. Петрова, можливо уникнути протиріч, які виникають у визначенні структурних компонентів компетентності, якщо їх розглядати в ієрархічному взаємозв'язку. З цієї точки зору науковець виділяє три рівні:

- *базовий* (поєднує когнітивний, особистісний та діяльнісний компоненти, які безпосередньо забезпечують можливість формування компетентності);
- *інструментальний* (включає ціннісно-мотиваційний компонент, що забезпечує певну спрямованість, орієнтованість особистості педагога та рефлексивно-креативний компонент, що сприяє формуванню адаптивності та динамічності компетентності);
- *власно операційно-технологічний* (практичні вміння та навички викладача, які й визначають сутність компетентності як якості особистості) [11, с. 54-58].

Таким чином, компетентність у сукупності наданих складових не лише не обмежує можливостей особистісного, інтелектуального та соціального розвитку фахівця, а, навпаки, робить цілі й відповідність освіти розвитку особистості ще більш визначеними.

Питання (завдання) для самостійної роботи

1. Інформація з розвитку компетентісного підходу вважаємо цікавою. Приділи більше уваги цьому питанню.

Методичні рекомендації:

Наукова розробка Зимньої І.О. «Ключові компетентності – нова парадигма результату освіти // Дайджест педагогічних ідей та технологій. 2004. № 1-2. С. 11-14» допоможе оволодіти матеріалом, а саме:

Форма освіти, її зміст та характер почали змінюватись лише наприкінці 20 – початок 21 століть.

Нова освіта починала більше орієнтуватися на «вільному розвитку людини», розвивати творчу ініціативу, самостійність учнів, конкурентоспроможність та мобільність майбутніх фахівців. Ці зміни, що знайшли відображення у законі «Про освіту», Концепції модернізації вітчизняної освіти на період до 2010 року, означають, по суті, процес зміни **освітньої парадигми**. Освітня парадигма - концептуальна модель вирішення завдань

(проблем) освіти. Парадигми освіти на теоретичному рівні обґрунтовують і визначають напрями розвитку освітньої практики.

Орієнтована на компетенції освіта (тобто освіта, в якій активно почав використовуватися термін «компетентність»), почала формуватися в 70-х роках в Америці.

Перший етап (1960-1970 рр.) характеризується **введенням** до наукового апарату категорії «компетенція», створенням передумов розмежування понять «компетенція» і «компетентність». З цього часу в руслі *трансформаційної граматики* та теорії навчання мов, починається дослідження різних видів мовної компетенції, вводиться поняття «комунікативна компетентність» (Д. Хаймс). *Генеративна граMATика* (від лат. *generare* — «породжувати» — породжувальна граMATика, *трансформаційна граMATика*, *граMATика Чомскі*) - категорія генеративної лінгвістики, пов'язана із вивченням синтаксису. В її основі лежить концепція про систему граMATичних правил та способи їх трансформацій для побудови (генерування) граMATично правильних конструкцій.

У **другому етапі** (1970-1990 рр.) суспільство починає використовувати поняття «компетенція» та «компетентність» на теорії і практиці у вивчення рідної та іноземної мов. Також поняття «компетентність» почало використовуватись у навчанні, спілкуванні, керівництві, менеджменті та управлінні. Джон Равен у своїй роботі «Компетентність в сучасному суспільстві», яка з'явилася в Лондоні у 1984 році, дає нове тлумачення терміну «компетенції». По його словам, компетентність складається з великої кількості компонентів, багато з яких відносно незалежні один від одного. Деякі компоненти відносяться до когнітивної сфери, а інші — до емоційної... ці компоненти можуть замінювати один одного як складові ефективної поведінки. До ознак компетентності відносили такі якості особистості людини, як-от:

- Цілеспрямованість
- Контроль над своєю діяльністю
- Залучення емоцій в процес діяльності
- Готовність і здатність навчатися самостійно
- Пошук та використання зворотнього зв'язку
- Впевненість у собі
- Самоконтроль
- Адаптивність (відсутність відчуття безпорадності)
- Схильність до роздумів про майбутнє (вміти абстрагуватися)
- Увагу до проблем, пов'язаних із досягненням поставленої мети
- Самостійне мислення; оригінальність
- Критичне мислення
- Готовність вирішувати складні питання

- Готовність працювати над складними завданнями
- Дослідження навколишнього середовища для виявлення його можливостей та ресурсів (як матеріальних, так і людських)
- Готовність покладатися на суб'єктивні оцінки та йти на помірний ризик
- Відсутність **фаталізму**
- Готовність використовувати нові ідеї та інновації для досягнення мети
- Знання того, як використати інновації
- Впевненість у доброзичливому ставленні суспільства до інновацій
- Установка на взаємний вииграш та широту перспектив
- Наполегливість
- Використання ресурсів
- Довіра
- Чітке дотримання правил
- Здатність приймати рішення
- Персональна відповідальність
- Здатність до спільної роботи задля досягнення мети
- Здатність заохочувати інших людей до колективної роботи, задля досягнення поставленої мети
- Здатність слухати інших і брати до уваги те, що вони говорять
- Прагнення до суб'єктивної оцінки особистісного потенціалу співробітників
- Готовність дозволяти іншим людям приймати самостійні рішення
- Здатність вирішувати конфлікти та пом'якшувати розбіжності думок
- Здатність ефективно працювати в якості підлеглого
- Терпимість по відношенню до різних стилів життя оточуючих
- Розуміння **плюралістичної політики**
- Готовність займатися організаційним та громадським плануванням

Політичний плюралізм (плюралістична політика) - характеристика політичної системи суспільства, за якої соціальні групи мають можливість висловлювати власні позиції через своїх представників у політичних і громадських організаціях.

Фаталізм – віра в те, що всі події які трапляються з людиною, залежить не від неї (віра в потойбічні сили, долю, прокляття...)

В **третьому етапі** (початок з1990-х років) визначення «професіональна компетентність» стає предметом соціального всебічного розгляду.

В структурі «професіональної компетентності вчителя», Маркова Аеліта Капітонівна виділяє 4 блоки:

Професійні (об'єктивно необхідні) психологічні та педагогічні знання

Професійні (об'єктивно необхідні) педагогічні вміння

Професійні психологічні позиції, установки вчителя, які вимагає від нього професія

Схильність до навчання, що забезпечує оволодіння вчителем професійними знаннями та вміннями

Перевір себе:

1. Назви основні якості, які висувалися до особистості вчителя минулого.
2. Дай визначення поняття «компетентність», надане науковцями.
3. Розкажи про етапи становлення компетентнісного підходу.

Практичне заняття №3

Тема: Структура педагогічної компетентності

Мета: Визначити структурні елементи компетентності, як інтегративної якості особистості, з'ясувати структуру педагогічної компетентності та ключові освітні компетентності за науковими дослідженнями Л. Хуторського

Література:

1. Аносов І.П., Бельчева Т. Ф., Елькін М. В. Приходько М. І., Приходько В. М., Федорова О. В. Педагогіка вищої школи і вищої освіти: курс лекцій для магістрів. Мелітополь: ТОВ «Видавничий будинок ММД», 2009. 316 с.
2. Зимняя И. Ключевые компетентности – новая парадигма результата образования // Дайджест педагогічних ідей та технологій. 2004. № 1-2. С. 11-14
3. Зязюн І. А. Інтелектуально-творчий розвиток особистості в умовах неперервної освіти // Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи: монографія / за ред. І. А. Зязюна. К. : Віпол, 2000. 636 с.
4. Козлова Г. Компетентнісний підхід до навчання студентів і викладачів / Г. Козлова, Т. Кублікова // Вища школа. 2011. № 1. С. 83-93.
5. Компетентнісний підхід у сучасній освіті / Під заг.ред.О.В.Овчарук. К.: К.І.С., 2004. 112с.
6. Петров А. Основные концепты компетентностного подхода как методологической категории // Alma Mater: Вестник высшей школы. – 2005. № 2. С.54-58. Режим доступу: <https://static.freereferats.ru/avtoreferats/01003013033.pdf>
7. Сідаш Н.С. Сучасні проблеми підготовки майбутніх викладачів вищих шкіл в сучасній вітчизняній науці. Духовність особистості: методологія, теорія і практика, 2014. № 5. С. 136-145.
8. Туріщева Л. В. Професійний розвиток педагога: психологічний аспект. Х.: Вид. гр. «Основа», 2006. 144 с. («Управління школою»; Вип. 8 (44)).
9. Хуторской Л.В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования // Народное образование. 2003. № 2. С. 58-64.

Питання для обговорення

1. Структурні елементи компетентності, як інтегративної якості особистості.
2. Структура педагогічної компетентності.
3. Ключові освітні компетентності за науковими дослідженнями Л. Хуторського

Хід практичної роботи

Завдання 1. Проаналізуйте матеріали лекції 3 і надайте відповідь на питання 1.

«Компетенції» та «компетентності» - базові поняття компетентнісного підходу

Компетенція - комплексна характеристика готовності випускника застосовувати знання, уміння, навички і особисті якості в стандартних ситуаціях майбутньої професійної діяльності.

Компетентність - інтегральна характеристика, що розпадається на спектр окремих компетенцій: сукупність знань у дії; можливість вирішувати комплексні завдання в конкретній виробничій ситуації.

Універсальні - компетенції, які не залежать від області навчання, але є загальними для усіх випускників вищого навчального закладу: інструментальні; міжособові; системні.

Професійні компетенції – те, що студенти повинні знати, розуміти і бути у змозі робити у зв'язку з вивченням даної дисципліни: загальнопрофесійні

Інструментальні компетенції

Компетенції, що служать інструментами застосування професійних компетенцій або, ширше, використання усього діапазону компетенцій. Вони допомагають у комунікації, використанні технічних засобів, в самоорганізації й ухваленні рішень. Склад:

- здатність до аналізу та синтезу;
- уміння вирішувати проблеми;
- базові знання у різноманітних областях;
- письмова та усна комунікація рідною мовою;
- уміння приймати рішення;
- ретельна підготовка з основ професійних знань.

Міжособові компетенції

Компетенції, що сприяють у встановленні стосунків з іншими людьми і функціонуванні у своєму соціальному середовищі. Це виражається в тому, що студент як індивідуум може, наприклад, виражати свої ідеї або критично оцінювати власні дії. Склад:

- здатність до критики та самокритики;
- робота в команді;
- навички міжособових взаємин;
- прихильність етичним цінностям;
- соціальна взаємодія;
- прийняття відмінностей (толерантність).

Системні компетенції

Описують компетенції на системному рівні. Іншими словами, це компетенції, що допомагають зрозуміти як з окремих елементів виходить ціле – система, і як зміна окремих елементів може змінити цю систему. Склад:

- здатність до навчання;
- дослідницькі навички;

- розробка та управління проектами;
- прагнення до успіху;
- здатність адаптуватися до нових ситуацій.

Отже, компетентність вчителя англійської мови включає в себе чимало компетенцій, які позитивно відображаються в професійній діяльності. Основна мета вищої освіти в умовах компетентнісного підходу – підготовка висококваліфікованого фахівця, конкурентноспроможного на ринку праці, готового до постійного професійного росту.

Завдання 2. Проаналізуйте матеріали лекції 3 і надайте відповідь на питання 2.

У структурі *педагогічної* компетентності науковці виділяють такі компоненти: професійно-освітній (професійні знання та вміння), професійно-діяльнісний (здатність застосовувати ці знання та вміння на практиці), професійно-особистісний (особистісні якості вчителя/викладача) [6; 8; 9].

З точки зору компетентнісного підходу, компоненти *професійної педагогічної компетентності* пов'язані не тільки зі складовими готовності викладача/вчителя до реалізації освітнього процесу, але й зі структурою педагогічної діяльності. Зважаючи на це, професійна компетентність фахівця з англійської мови – це така підготовка і здатність особистості до виконання функціональних педагогічних завдань і обов'язків професійної діяльності, основний критерій відповідності педагога вимогам цієї діяльності. Її компонентами виступають галузеві знання (англійської мови та теорії мови і пов'язаних з нею наук, методики навчання мови та педагогіки і психології), сформовані міцні вміння та навички (іншомовні комунікативні, конструктивно-плануючі, гностичні, організаторські), професійна позиція, індивідуальні психологічні особливості викладача/вчителя та його ціннісні орієнтації [1, с. 311; 32].

Проаналізувавши основні групи компетентностей, згідно їх ієрархії, пріоритету та вікових особливостей здобувачів освіти стає очевидним, що *ключовими* з них є тільки ті, які відповідають сучасному соціальному замовленню.

Соціальне замовлення висвітлюється в типовій програмі професійної підготовки в закладах вищої освіти України. Ці типові програми, разом з Державними стандартами і Освітньо-професійними програмами, визначають обов'язкове формування достатньої та необхідної майбутнім фахівцям сукупності компетентностей, зокрема професійно-педагогічних, необхідних для їх нормального функціонування в освітньому процесі.

Завдання 3. Проаналізуйте матеріали лекції 3 і надайте відповідь на питання 3.

Питанню визначення *ключових освітніх компетентностей* присвятив свої наукові дослідження Л. Хуторський [18], який виокремив *ціннісно-сміслову, загальнокультурну, навчально-пізнавальну, інформаційну, комунікативну, соціально-трудова компетентності та компетентність особистісного самовдосконалення*.

Ціннісно-смістова компетентність стосується світогляду людини і відбиває її ціннісні уявлення, її здібності сприймати та розуміти оточуючий світ, орієнтуватися в ньому, усвідомлювати своє призначення та визначати власну роль у його розвитку, це – здатність особистості до цілепокладання, визначення установ для своїх дій та вчинків, уміння приймати рішення. На думку вченого, зазначена компетентність гарантує самовизначення особистості в сферах навчальної та іншої діяльності. Ця компетентність зумовлює індивідуальну освітню траєкторію особистості та програму її життєдіяльності в цілому [18, с. 58-64].

Загальнокультурна компетентність охоплює коло питань, в яких особистість має вільно орієнтуватися і бути добре обізнаною, володіти пізнавальним процесом та досвідом відповідної професійної діяльності. Ця компетентність розкриває особливості національної та загальнолюдської культури, духовно-моральні цінності життя як окремої людини, так і людства в цілому, охоплює культурологічні основи родинних традицій, соціальних і суспільних явищ, визначає роль науки та релігії в житті людини, їх вплив на світ тощо.

Навчально-пізнавальна компетентність являє собою сукупність здібностей у сфері самостійної пізнавальної діяльності, співвіднесеної з реаліями життя. Ця компетентність передбачає знання й вміння планування своїх дій, аналізу отриманої інформації, рефлексії щодо власного удосконалення, самооцінки навчально-пізнавальної діяльності. Особистість набуває креативних навичок продуктивної діяльності: здобуває знання з реальності, володіє методами і прийомами дій у незвичних і непередбачуваних ситуаціях. За межами навчально-пізнавальної компетентності виявляються вимоги функціональної грамотності, як-от: вміння відрізнити факти від припущення, володіти вимірювальними навичками, використовувати різні методи пізнання.

Інформаційна компетентність передбачає формування вміння самостійного пошуку, аналізу та відбору необхідної інформації, її зберігання, обробки та передачі за допомогою інформаційних технологій і реальних об'єктів інформації, йдеться передусім про навички діяльності майбутнього фахівця з інформацією, що міститься у навчальних дисциплінах та освітніх галузях, в оточуючому середовищі.

Комунікативна компетентність включає знання необхідних мов, засобів (вербальних і невербальних) взаємодії з оточуючими людьми та тими, хто знаходяться на відстані, реакції на отриману інформацію, події, навички роботи в парі чи групі, володіння різними соціальними ролями в колективі.

Соціально-трудова компетентність означає володіння знаннями і досвідом громадсько-суспільної діяльності в соціально-трудовій сфері, в галузі родинних відносин й обов'язків та інших.

Компетентність особистісного самовдосконалення охоплює здібність людини опанувати прийомами фізичного, духовного та інтелектуального саморозвитку, емоційної самореалізації та самопідтримки [18, с. 58-64]. Дійсним об'єктом у формуванні чинної компетентності виступає сам здобувач вищої освіти. Він оволодіває засобами діяльності відповідно до власних інтересів та можливостей, що виражається в безперервному самопізнанні здобувача, розвитку необхідних майбутньому педагогу особистісних якостей, культури мислення та поведінки.

Отже, як засвідчив аналіз наукових джерел, у психолого-педагогічній літературі одностайності щодо тлумачення поняття «професійна компетентність» та визначення її основних складових між ученими немає. Проте, узагальнюючи точки зору різних науковців (Б. Гершунського, І. Зимньої, А. Маркової, О. Петрова, І. Сохань, Л. Сохань, Л. Хуторського та ін. [6; 10; 11; 16; 18]), ми дійшли висновків, що *«професійна компетентність фахівця з іноземних мов – це єдність теоретичної та практичної підготовки особистості до педагогічної діяльності, сукупність її знань та умінь, спрямованих на реалізацію освітніх цілей та досягнення прогнозованих результатів, комбінація особистих якостей та професійно значущих здібностей особистості викладача/вчителя, її саморозвитку, самооцінки і самореалізації; доброчесність, педагогічна майстерність, техніка та висока культура»*.

Враховуючи сутність визначення «компетентності» та її структурних елементів, проаналізувавши класифікації компетентностей, запропонованих О. Петровим [11] та Л. Хуторським [18], підкреслюючи практичну дійову сторону професійної підготовки вчителів англійської мови, особливості організації освітнього процесу з англійської мови в умовах закладів загальної середньої освіти ми виокремлюємо компоненти компетентності: *ціннісно-смісловий, загальнокультурний, навчально-пізнавальний, комунікативний, інформаційний, компонент особистісного самовдосконалення як ключові та необхідні у формуванні професійної компетентності вчителя англійської мови. Їх з'ясування вимагає визначення педагогічних умінь, особистих якостей*

педагогів та інших чинників оволодіння фахівцями з англійської мови професійною компетентністю.

Питання (завдання) для самостійної роботи

1. Дізнайтеся про компетентність з погляду Л.В Хуторського, тезисні матеріали нижче допоможуть вам.

Освітня компетенція – вимога до освітньої підготовки, виражене сукупністю взаємопов'язаних смислових орієнтацій, знань, умінь, навичок та досвіду діяльності учня з по відношенню до певного кола об'єктів реальної насправді, необхідні здійснення особистісно і соціально значимої продуктивної діяльності.

Функції компетенцій у навчанні: Компетентність учня передбачає прояв щодо компетенції цілого спектру його особистісних якостей «Поняття компетентності включає не тільки когнітивну та операційно-технологічну складову, а й мотиваційну, етичну, соціальну та поведінкову». Тобто компетентність завжди пофарбована якостями конкретного учня.

Основні функції компетентності. Відобразити соціальну затребуваність на молодих громадян, підготовлених до участі у повсякденному житті; Бути умовою реалізації особистісних смислів учня у навчанні, засобом подолання його відчуження освіти; ставити реальні об'єкти навколишньої дійсності для цільового комплексного застосування знань, умінь і способів діяльності; задавати досвід предметної діяльності учня, необхідний для формування в нього здібності та практичної підготовленості в ставлення до реальних об'єктів дійсності; бути частиною змісту різних навчальних предметів та освітніх областей як метапредметні елементи змісту освіти; поєднувати теоретичні знання з їх практичним використанням для вирішення конкретних завдань.

Ключові компетенції:

- Ціннісно-смислові компетенції.
- Загальнокультурні компетенції.
- Навчально-пізнавальні компетенції.
- Інформаційні компетенції.
- Комунікативні компетенції.
- Соціально-трудова компетенції.
- Компетенції особистісного самовдосконалення.

Методичні рекомендації

Скористайтеся додатковою літературою для поглиблення знань з питання:

1.Хуторской А.В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования // Ученик в обновляющейся школе. Сборник научных трудов.— М.:

ИОСО РАО, 2002. – С. 135-157.2. Стратегия модернизации содержания общего образования: Материалы для разработки документов по обновлению общего образования. – М.:ООО «Мир книги», 2001. – С.18

3. Хуторской А. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированного образования // Народное образование. – 2003. - №2. –С.58-64.4. Концепция модернизации российского образования на период до 2010 года. – Правительство Российской Федерации. – Распоряжение № 1756-р от 29.12.2001 г.

5. Краевский В.В., Хуторской А.В. Предметное и общепредметное в образовательных стандартах

Перевір себе:

1. Дайте визначення компетенції і компетентності.
2. Класифікуйте компетенції.
3. Назвіть структурні компоненти педагогічної компетентності.
- 4 Назвіть ключові освітні компетентності за Хуторским А.В.

Практичне заняття №4

Тема: Нормативні документи про освіту.

Мета: Вивчити положення Закону України «Про освіту», Концепції «Нова українська школа» та типові положення про атестацію педагогічних працівників з метою з'ясування компетентностей, необхідних учителю іноземних мов для якісного виконання своїх педагогічних обов'язків і реалізації освітнього процесу з іноземних мов і зарубіжної літератури в ЗЗСО.

Література:

1. Закон України "Про освіту" <http://ru.osvita.ua/legislation/law/2231/>
2. Закон України «Про повну загальну середню освіту» <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2020/03/Zakon-pro-povnu-zagalnu-serednyu-osvitu.pdf>
3. Концепція «Нова українська школа» <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
4. Положення про атестацію педагогічних працівників <https://mon.gov.ua/storage/app/media/gromadske-obgovorennya/2021/09/06/Polozh.pro.atest.ped.prats.06.09.pdf>

Питання для обговорення

1. Сучасні законодавчі акти, що закріплюють право на освіту та регулюють відносини в сфері навчання
2. Закон України «Про освіту»
3. Концепція «Нова українська школа»
4. Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти»
5. Типове положення про атестацію педагогічних працівників

Хід практичної роботи

Завдання 1. Ознайомся з сучасними законодавчими актами, що закріплюють право на освіту та регулюють відносини в сфері навчання, і надай відповідь на питання 1.

Сучасні законодавчі акти, що закріплюють право на освіту та регулюють відносини в сфері навчання

- Конституція України, ст. 53
- Національна рамка кваліфікацій України (*схвалена постановою КМУ 23.11.2011 р.*)
- Закон України “Про професійний розвиток працівників” від 12.01.2012 року
- Національна стратегія розвитку освіти Україні на період до 2021 року. Затверджена указом Президента України № 344/2013 від 25.06.2013 р.
- Закон «Про засади державної мовної політики» № 5029-VI від 05.06.2012 р.
- Закон України „Про освіту” в редакції від 5.09.2017р.
- Концепція НУШ (Нова українська школа) від 17.08.2016 року.
- Положення про індивідуальну форму навчання в загальноосвітніх навчальних закладах. Затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 20 грудня 2002 р. № 732.
- Наказ МОНУ від 11.09.2009 р. № 854 “Про затвердження нової редакції Концепції профільного навчання у старшій школі”.
- Положення про загальноосвітній навчальний заклад. Затверджено Постановою КМУ від 27.08.2010р. № 778
- Державний стандарт початкової загальної освіти. Затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 20 квітня 2011 р. № 462.
- Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. Затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392.
- Про організацію інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах. Лист МОНМСУ від 18.05.2012 р. № 1/9-384.

Завдання 2. Уважно прочитай Закон України «Про освіту», розкажи про зміни у порівнянні з попереднім Законом, підготуй стислу доповідь (презентація є бажаною) з цього питання.

2. ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ОСВІТУ» №2145-VIII

5 вересня 2017 р. – Верховна Рада України розпочала реформу освітньої сфери проголосувавши за **Закон «Про освіту»**

25 вересня 2017 р. – Закон було підписано **президентом України.**

28 вересня 2017 р. – Закон вступив в силу

Закон складається з 12 розділів:

РОЗДІЛ I. Загальні положення

РОЗДІЛ II. Структура освіти

РОЗДІЛ III. Заклади освіти

РОЗДІЛ IV. Стандарти освіти, освітні програми, кваліфікації та документи про освіту

РОЗДІЛ V. Забезпечення якості освіти

РОЗДІЛ VI. Учасники освітнього процесу.

РОЗДІЛ VII. Освіта, професійний розвиток та оплата праці педагогічних і науково – педагогічних - працівників

РОЗДІЛ VIII. Управління та контроль в сфері освіти

Розділ IX. Інфраструктура освіти

РОЗДІЛ X. Фінансово-економічні відносини в сфері освіти

РОЗДІЛ XI. Міжнародне співробітництво

РОЗДІЛ XII. Прикінцеві та перехідні положення

В цьому законі ключовими є такі терміни: автономія, академічна свобода, безоплатна освіта, заклад освіти, здобувачі освіти, індивідуальна освітня траєкторія кваліфікація, компетентність, освітній процес, освітня діяльність, освітня програма, педагогічна діяльність, результати навчання, розумне пристосування, універсальний дизайн у сфері освіти, якість освіти, якість освітньої діяльності.

Основними завданнями законодавства України про загальну середню освіту (стаття 2):

- забезпечення права особи на доступність і безоплатність здобуття повної загальної середньої освіти;
- забезпечення якості повної середньої освіти та якості освітньої діяльності;
- визначення структури та змісту повної середньої освіти;
- визначення прав та обов'язків учасників освітнього процесу.

Право на здобуття повної загальної середньої освіти (стаття 6):

Кожному громадянину України, іншим особам, які перебувають в Україні на законних підставах, а також кожній дитині незалежно від підстав її перебування в Україні гарантується безоплатне здобуття у державних та комунальних закладах освіти повної загальної середньої освіти на кожному її рівні за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів один раз протягом життя.

Іноземці та особи без громадянства здобувають повну загальну середню освіту в Україні відповідно до законодавства та/або міжнародних договорів України.

Завдяки Закону «Про освіту», кожна людина має право на:

- Безоплатне здобуття повної загальної середньої освіти.
- Безоплатне забезпечення підручниками зі сторони держави та педагогічних працівників в рамках повної загальної середньої освіти.
- Біженці мають рівне з громадянами України право на освіту.
- Забезпечення гуртожитком та підвезенням до закладу освіти.
- Пільговий проїзд учнів, вихованців та педагогічних працівників до місця навчання і додому.
- Забезпечення безоплатним гарячим харчуванням дітей окремих категорій.

Основні компетентності запропоновані Законом про освіту:

- Вільне володіння державною мовою;
- Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінностей від державної) та іноземними мовами;
- Математична компетентність
- Компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій;
- Інноваційність
- Екологічна компетентність
- Інформаційно-комунікаційна компетентність
- Навчання впродовж життя
- Громадські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності , прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей
- Культурна компетентність
- Підприємливість та фінансова грамотність
- Інші компетентності, передбачені стандартом світи

Відповідно до статті 7 Закону «Про освіту», мовою освітнього процесу в закладах освіти є державна мова.

– Особам з порушенням слуху забезпечується право на навчання жестовою мовою та на вивчення української жестової мови.

– Заклади освіти забезпечують обов'язкове вивчення державної мови, зокрема заклади професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти - в обсязі, що дає змогу провадити професійну діяльність у вибраній галузі з використанням державної мови.

– Особам, які належать до корінних народів, національних меншин України, іноземцям та особам без громадянства створюються належні умови для вивчення державної мови.

– Держава сприяє створенню та функціонуванню за кордоном закладів освіти, у яких навчання здійснюється українською мовою або вивчається українська мова.

Стаття 12. Повна загальна середня освіта

1. *Метою* повної загальної середньої освіти є всебічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності.

Досягнення цієї мети забезпечується шляхом формування ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності.

2. Повна загальна середня освіта в Україні є *обов'язковою* і здобувається в інституційних або індивідуальних формах, визначених законодавством, як правило в закладах освіти.

3. Повна загальна середня освіта має *три рівні освіти*:

початкова освіта тривалістю чотири роки;

базова середня освіта тривалістю п'ять років;

профільна середня освіта тривалістю три роки

Профільну середню освіту (з 10 – 12 клас) можна буде здобути за одним з двох спрямувань:

Академічне спрямування – поглиблення у вивчення окремих предметів з орієнтацією на продовження навчання на вищих рівнях освіти.

Професійне спрямування – орієнтоване на ринок праці. Це здобуття профільної середньої освіти за будь-яким спрямуванням не обмежує право особи на здобуття освіти на інших рівнях освіти.

Наприклад, якщо дитина обрала професійну профільну школу, а потім вирішила вступати до ВНЗ, то вона цілком може це зробити.

Види освіти

Формальна освіта - традиційна форма освіти, яка здобувається за освітніми програмами відповідно до визначених законодавством рівнів освіти, галузей знань, спеціальностей.

Інформальна освіта (самоосвіта) - самоорганізоване здобуття особою певних компетентностей, самоосвіта.

Неформальна освіта - освіта здобувається за освітніми програмами, але без отримання певних кваліфікацій (людина може додатково отримувати певні знання для саморозвитку, «освіта для себе».

Форми освіти (стаття 9):

Мережева форма здобуття освіти - це спосіб організації навчання здобувачів освіти, завдяки якому оволодіння освітньою програмою відбувається за участю різних суб'єктів освітньої діяльності, що взаємодіють між собою на договірних засадах (люди з різних країн за допомогою інноваційних технологій приєднуються до однієї конференції).

Екстернатна форма здобуття освіти (екстернат) - це спосіб організації навчання здобувачів освіти, за яким освітня програма повністю засвоюється здобувачем самостійно, а оцінювання результатів навчання та присудження освітньої кваліфікації здійснюються відповідно до законодавства.

Сімейна (домашня) форма здобуття освіти - це спосіб організації освітнього процесу дітей самостійно їхніми батьками для здобуття формальної (дошкільної, повної загальної середньої) та/або неформальної освіти. Відповідальність за здобуття освіти дітьми на рівні не нижче стандартів освіти несуть батьки. Оцінювання результатів навчання та присудження освітніх кваліфікацій здійснюються відповідно до законодавства.

Педагогічний патронаж – дитина з різних причин знаходиться вдома, педагогічні працівники в свою чергу навідуються до дитини додому з метою надати певні знання, які по плану є в освітній програмі.

Здобуття освіти на робочому місці - це спосіб організації навчання здобувачів освіти, завдяки якому оволодіння освітньою програмою (як правило, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої освіти) відбувається на виробництві шляхом практичного навчання, участі у виконанні трудових обов'язків і завдань під керівництвом фахівців-практиків, залучених до освітнього процесу.

Дуальна форма здобуття освіти - це спосіб здобуття освіти, що передбачає поєднання навчання осіб у закладах освіти (в інших суб'єктів освітньої діяльності) з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації, як правило, на основі договору.

Забезпечення індивідуальної освітньої траєкторії учня (стаття 14):

Індивідуальна освітня траєкторія учня формується шляхом визначення власних освітніх цілей, а також вибору суб'єктів освітньої діяльності та запропонованих ними:

- форм здобуття загальної середньої освіти;
- навчальних планів та програм;
- навчальних предметів (інтегрованих курсів), інших освітніх компонентів, у тому числі вибіркових, і рівнів їх складності;
- форм організації освітнього процесу, методів, засобів навчання;
- темпів засвоєння освітньої програми та/або послідовності вивчення окремих навчальних предметів (інтегрованих курсів).

Здоров'я учнів (стаття 21):

Заклад освіти створює безпечне освітнє середовище з метою забезпечення належних умов навчання, виховання, розвитку учнів, а також формує у них гігієнічні навички та засади здорового способу життя.

Учні закладів освіти незалежно від підпорядкування, типу і форми власності забезпечуються медичним обслуговуванням, що здійснюється медичними працівниками, які входять до штату таких закладів освіти або відповідних закладів охорони здоров'я.

Заклади охорони здоров'я спільно з органами управління освітою щороку забезпечують безоплатне проведення медичного огляду учнів.

Інклюзивне навчання (стаття 26):

Закладами загальної середньої освіти на підставі письмових звернень батьків дітей з особливими освітніми потребами утворюють інклюзивні та/або спеціальні класи у порядку, визначеному законодавством.

Відповідно до індивідуальних особливостей освітньої діяльності для кожного учня з особливими освітніми потребами, який навчається в інклюзивному класі, складаються індивідуальна програма розвитку та індивідуальний навчальний план (за потреби).

Індивідуальна програма розвитку визначає перелік необхідних дитині психолого-педагогічних, корекційно-розвивальних послуг, що надаються індивідуально та/або в груповій формі.

Завдання 3. Ознайомтесь з Концепцією НУШ і підготуйте доповідь (презентація є бажаною).

НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА (концепція від 17.08.2016 року)

Головна ідея Нової української школи – *компетентнісне навчання*. Це означає, що учні не просто будуть набувати знань, а вчитимуться використовувати їх на практиці й опановуватимуть навички. Для НУШ створено новий Стандарт освіти і нові програми.

Компетентність – це динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність. Тобто формується ядро знань, на яке накладатимуться уміння, як користуватись цими знаннями, цінності та навички, що знадобляться випускникам української школи в професійному та приватному житті.

Реформа НУШ розрахована на роки, адже не можливо швидко змінити освітню традицію, що плекалася в Україні десятками років. Але зміни вже розпочалися. Зокрема у вересні 2017 року було ухвалено новий «Закон про освіту», який регулює основні засади нової освітньої системи.

Що зміниться для учнів?

Ключова зміна для учнів стосується підходів до навчання та змісту освіти. Адже мета НУШ – виховати інноватора та громадянина, який вмie ухвалювати відповідальні рішення та дотримується прав людини.

Замість запам'ятовування фактів та визначень понять, учні набуватимуть компетентностей.

Зміна освітнього середовища – це зміна ставлення до дитини: повага, увага до неї і прагнення знайти оптимальний спосіб для її ефективного навчання. Саме такою буде Нова українська школа.

Що зміниться для вчителів?

Учитель – це людина, на якій тримається реформа. Без неї чи нього будь-які зміни будуть неможливими, тому один з головних принципів НУШ – умотивований учитель. Це означає, що наша мета – *сприяти його професійному та особистому зростанню, а також підвищувати його соціальний статус.*

Щоб навчати по-новому, вчитель повинен отримати свободу дій – обирати навчальні матеріали, імпровізувати та експериментувати.

Міністерство освіти і науки пропонуватиме типові навчальні програми, проте будь-який учитель чи авторська група зможуть їх доповнювати або створювати свої. Учитель тепер обмежений лише Державним стандартом. У цьому документі окреслено результати: що мають знати та вміти учні, закінчивши певний етап навчання. Натомість, як дійти до цих результатів, учитель визначатиме сам.

Учитель, який отримав свободу навчати, має отримати й свободу навчатися. І ця свобода теж передбачена реформою. Половину обов'язкових годин підвищення кваліфікації вчитель зможе проходити не в Інститутах післядипломної педагогічної освіти – а там, де оберє сам.

А щоб вмотивувати вчителів ще й фінансово, міністерство запровадить сертифікацію. Це добровільна перевірка, проходження якої надасть учителям 20% надбавку до посадового окладу та звільнить від атестації

Що змінюється для адміністрації школи?

Закон “Про освіту” передбачає кадрову автономію. Тепер директор школи може самостійно призначати своїх заступників, приймати на роботу та звільняти педагогічних працівників.

Окрім того, керівники шкіл (як і вчителі) уже приймаються на роботу за строковим контрактом. Директор школи обирається за конкурсом. Одна людина зможе бути на цій посаді не більше двох термінів по 6 років (якщо особа призначається на цю посаду вперше, перший термін складатиме 2 роки). Після ця людина зможе обіймати інші посади в цій школі або ж брати участь у конкурсі директорів в іншій школі.

Що змінюється для батьків?

Один з *принципів* Нової української школи – *партнерство*, у тому числі між школою та батьками. *Батьки можуть* створювати свої органи громадського самоврядування, а отже – *впливати на освітній та виховний процеси*.

Відтепер батькам легше контролювати фінанси школи. Усі навчальні заклади, які отримують публічні кошти (це, наприклад, бюджетні кошти та благодійні внески), зобов'язані оприлюднювати свій кошторис та інформацію про витрати. І батьки тепер можуть здійснювати перерахування благодійних внесків цілеспрямовано на школу, а не збирати готівкові кошти, які дуже складно обліковувати.

Співпраця між усіма учасниками освітнього процесу – учителів, учнів, адміністрацій та батьків – наріжний камінь, який допоможе досягти всіх інших результатів. Адже тільки так можливо втілити головну мету: змінити освітнє середовище, впровадити навчання для життя.

І врешті – зробити українську школу *відкритою, цікавою та сучасною*.

Нова українська школа – це ключова реформа Міністерства освіти і науки. Головна мета – створити школу, у якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, як це відбувається зараз, а й вміння застосовувати їх у житті.

НУШ – це школа, до якої приємно ходити учням. Тут прислухаються до їхньої думки, вчать критично мислити, не бояться висловлювати власну думку та бути відповідальними громадянами. Водночас батькам теж подобається відвідувати цю школу, адже тут панують співпраця та взаєморозуміння.

ПРОФЕСІЙНИЙ СТАНДАРТ «ВЧИТЕЛЬ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ»

Мета професійної діяльності вчителя полягає в організації навчання та виховання учнів під час здобуття ними повної загальної середньої освіти.

Загальні компетентності

Умовні позначення	Загальні компетентності
------------------------------	--------------------------------

ЗК.01	Здатність діяти відповідально і свідомо на засадах поваги до прав і свобод людини та громадянина; реалізувати свої права і обов'язки; усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його розвитку (громадянська компетентність)
ЗК.02	Здатність до міжособистісної взаємодії, роботи в команді, спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня (соціальна компетентність)
ЗК.03	Здатність виявляти повагу та цінувати українську національну культуру, багатоманітність і мультикультурність у суспільстві; здатність до вираження національної культурної ідентичності, творчого самовираження (культурна компетентність)
ЗК.04	Здатність до прийняття ефективних рішень у професійній діяльності та відповідального ставлення до обов'язків, мотивування людей до досягнення спільної мети (лідерська компетентність)
ЗК.05	Здатність до генерування нових ідей, виявлення та розв'язання проблем, ініціативності та підприємливості (підприємницька компетентність)

Перелік трудових функцій (професійних компетентностей, що входять до них), умовні позначення

Умовні позначення	Трудові функції	Професійні компетентності (за трудовою дією або групою трудових дій)	Умовні позначення
А	Навчання учнів предметів (інтегрованих курсів)	Мовно-комунікативна компетентність	А1
		Здатність забезпечувати здобуття учнями освіти державною мовою	А1.1
		Здатність забезпечувати (за потреби) здобуття учнями освіти з урахуванням особливостей мовного середовища в закладі освіти (мова відповідного корінного народу або національної меншини України)	А1.2
		Здатність забезпечувати навчання	А1.3

		учнів на іноземній мові та спілкуватися іноземною мовою у професійному колі	
		Здатність формувати і розвивати мовно-комунікативні вміння та навички учнів	A 1.4
		Предметно-методична компетентність	A2
		Здатність моделювати зміст навчання відповідно до обов'язкових результатів навчання учнів	A2.1
		Здатність формувати та розвивати в учнів ключові компетентності та уміння, спільні для всіх компетентностей	A2.2
		Здатність здійснювати інтегроване навчання	A2.3
		Здатність добирати і використовувати сучасні та ефективні методики і технології навчання, виховання і розвитку учнів	A2.4
		Здатність розвивати в учнів критичне мислення	A2.5
		Здатність здійснювати оцінювання та моніторинг результатів навчання учнів на засадах компетентнісного підходу	A2.6
		Здатність формувати ціннісні ставлення в учнів	A2.7
		інформаційно-цифрова компетентність	A3
		Здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук і критично оцінювати інформацію, оперувати нею у професійній діяльності	A3.1
		Здатність ефективно використовувати наявні та створювати (за потреби) нові електронні (цифрові) освітні ресурси	A3.2
		Здатність використовувати цифрові технології в освітньому процесі	A3.3
Б	Партнерська взаємодія з учасниками освітнього процесу	Психологічна компетентність	Б1
		Здатність визначати і враховувати в освітньому процесі вікові та інші індивідуальні особливості учнів	Б1.1
		Здатність використовувати стратегії роботи з учнями, які сприяють розвитку їхньої позитивної самооцінки, я-	Б1.2

		ідентичності	
		Здатність формувати мотивацію учнів та організовувати їхню пізнавальну діяльність	Б1.3
		Здатність формувати спільноту учнів, у якій кожен відчуває себе її частиною	Б1.4
		Емоційно-етична компетентність	Б2
		Здатність усвідомлювати особисті відчуття, почуття та емоції, потреби, керувати власними емоційними станами	Б2.1
		Здатність конструктивно та безпечно взаємодіяти з учасниками освітнього процесу	Б2.2
		Здатність усвідомлювати та поцінювати взаємозалежність людей і систем у глобальному світі	Б2.3
		Компетентність педагогічного партнерства	Б3
		Здатність до суб'єкт-суб'єктної (рівноправної та особистісно зорієнтованої) взаємодії з учнями в освітньому процесі	Б3.1
		Здатність залучати батьків до освітнього процесу на засадах партнерства	Б3.2
		Здатність працювати в команді із залученими фахівцями, асистентами вчителя для надання	Б3.3
		додаткової підтримки особам з особливими освітніми потребами	
В	Участь в організації безпечного та здорового освітнього середовища	Інклюзивна компетентність	В1
		Здатність створювати умови, що забезпечують функціонування інклюзивного освітнього середовища	В1.1
		Здатність до педагогічної підтримки осіб з особливими освітніми потребами	В1.2

		Здатність забезпечувати в освітньому середовищі сприятливі умови для кожного учня, залежно від його індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів	B1.3
		Здоров'язбережувальна компетентність	B2
		Здатність організовувати безпечно освітнє середовище, використовувати здоров'язбережувальні технології під час освітнього процесу	B2.1
		Здатність здійснювати профілактично-просвітницьку роботу з учнями та іншими учасниками освітнього процесу щодо безпеки життєдіяльності, санітарії та гігієни	B2.2
		Здатність формувати в учнів культуру здорового та безпечного життя	B2.3
		Здатність зберігати особисте фізичне та психічне здоров'я під час професійної діяльності	B2.4
		Здатність надавати домедичну допомогу учасникам освітнього процесу	B2.5
		Проектувальна компетентність	B3
		Здатність проектувати осередки навчання, виховання і розвитку учнів	B3.1
Г	Управління освітнім процесом	Прогностична компетентність	r1
		Здатність прогнозувати результати освітнього процесу	Г1.1
		Здатність планувати освітній процес	Г1.2
		Організаційна компетентність	Г2
		Здатність організовувати процес навчання, виховання і розвитку учнів	Г2.1
		Здатність організовувати різні види і форми навчальної та пізнавальної діяльності учнів	Г2.2
		Оцінювально-аналітична компетентність	Г3
		Здатність здійснювати оцінювання	Г3.1

		результатів навчання учнів	
		Здатність аналізувати результати навчання учнів	Г3.2
		Здатність забезпечувати самооцінювання та взаємооцінювання результатів навчання учнів	Г3.3
Д	Безперервний професійний розвиток	Інноваційна компетентність	Д1
		Здатність застосовувати наукові методи пізнання в освітньому процесі	Д1.1
		Здатність використовувати інновації у професійній діяльності	Д1.2
		Здатність застосовувати різноманітні підходи до розв'язання проблем у педагогічній діяльності	Д1.3
		Здатність до навчання впродовж життя	Д2
		Здатність визначати умови та ресурси професійного розвитку впродовж життя	Д2.1
		Здатність взаємодіяти з іншими вчителями на засадах партнерства та підтримки (у рамках наставництва тощо)	Д2.2
		Рефлексивна компетентність	Д3
		Здатність здійснювати моніторинг власної педагогічної діяльності і визначати індивідуальні професійні потреби	Д3.1

Питання (завдання) для самостійної роботи

1. Розкажи, яким чином учителя підвищують свою кваліфікацію.

Методичні рекомендації

Цей нормативний документ допоможе тобі знайти відповідь на питання до самостійної роботи.

ПОЛОЖЕННЯ про атестацію педагогічних працівників (затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України **06.10.2010** № 930)

1.1. Це Типове положення визначає порядок проведення атестації педагогічних працівників дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних, професійно-технічних, вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації..., а також педагогічних працівників закладів охорони здоров'я, культури,

соціального захисту, інших закладів та установ у штаті яких є педагогічні працівники.

1.2. Атестація педагогічних працівників - це система заходів, спрямована на всебічне комплексне оцінювання їх педагогічної діяльності, за якою визначаються відповідність педагогічного працівника займаній посаді, рівень його кваліфікації, присвоюється кваліфікаційна категорія, педагогічне звання.

1.3. Метою атестації є стимулювання цілеспрямованого безперервного підвищення рівня професійної компетентності педагогічних працівників, росту їх професійної майстерності, розвитку творчої ініціативи, підвищення престижу й авторитету, забезпечення ефективності навчально-виховного процесу.

1.4. Основними принципами атестації є відкритість та колегіальність, гуманне та доброзичливе ставлення до педагогічного працівника, повнота, об'єктивність та системність оцінювання його педагогічної діяльності.

1.5. Атестація педагогічних працівників навчальних та інших закладів є обов'язковою.

1.6. Атестація може бути черговою або позачерговою. Чергова атестація здійснюється один раз на п'ять років.

1.7. Умовою чергової атестації педагогічних працівників є обов'язкове проходження не рідше одного разу на п'ять років підвищення кваліфікації на засадах вільного вибору форм навчання, програм і навчальних закладів.

Ця вимога не розповсюджується на педагогічних працівників, які працюють перші п'ять років після закінчення вищого навчального закладу.

1.8. Позачергова атестація проводиться за заявою працівника з метою підвищення кваліфікаційної категорії (тарифного розряду) або за поданням керівника чи педагогічної ради навчального закладу

Позачергова атестація з метою підвищення кваліфікаційної категорії може проводитися не раніш як через три роки після присвоєння попередньої.

2.1. Для організації та проведення атестації педагогічних працівників у навчальних та інших закладах, органах управління освітою щороку до 20 вересня створюються атестаційні комісії I, II і III рівнів.

Кількість членів атестаційної комісії не може бути меншою семи осіб (7 осіб).

3.13. Особи, прийняті на посади педагогічних працівників після закінчення вищих навчальних закладів, атестуються не раніш як після двох років роботи на займаній посаді.

3.14. На час перебування у відпустці у зв'язку з вагітністю та пологами, для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку (якщо дитина потребує домашнього догляду - до досягнення дитиною шестирічного віку) за педагогічними працівниками зберігаються кваліфікаційні категорії (тарифні

розряди), педагогічні звання. Час перебування у таких відпустках не враховується при визначенні строку чергової атестації.

3.17. У разі поновлення на роботі педагогічного працівника, який раніше виконував цю роботу, незалежно від тривалості перерви у роботі, за ним зберігаються присвоєні за результатами останньої атестації кваліфікаційні категорії (тарифні розряди) та педагогічні звання.

Атестація таких працівників здійснюється, як правило, через рік після поновлення на роботі, але не пізніше як через два роки.

3.18. Педагогічні працівники, які працюють у навчальних закладах за сумісництвом або на умовах строкового трудового договору, атестуються на загальних підставах.

3.20. Вчителі та викладачі, які мають педагогічне навантаження з кількох предметів, атестуються з того предмета, який викладають за спеціальністю. У цьому випадку присвоєна кваліфікаційна категорія поширюється й на педагогічне навантаження з інших предметів, які вони викладають та з яких пройшли підвищення кваліфікації.

4.7. Присвоєння кваліфікаційних категорій за результатами атестації здійснюється послідовно.

Типовим положенням не передбачено написання педагогічними працівниками, які атестуються, звітів про роботу у міжатастаційний період, оформлення папок з документами про результати своєї роботи, планами уроків, методичними розробками, сценаріями виховних заходів та надання відеозаписів уроків й інших відомостей про роботу.

2) Педагогічні працівники, які претендують на присвоєння педагогічних звань «викладач-методист», «учитель-методист», «вихователь-методист», «практичний психолог-методист», «педагог-організатор-методист», «керівник гуртка-методист» повинні мати власні методичні розробки, які пройшли апробацію та схвалені науково-методичними установами.

3) Покладення на педагогічних працівників обов'язків з підготовки зайвих звітів та штучне збільшення паперообігу лише створюють видимість роботи атастаційних комісій.

4) Наголошуємо, що вимоги голів та членів атастаційних комісій про надання педагогічними працівниками, які атестуються, будь-яких звітів про роботу, є порушенням норм Типового положення.

Новий етап у розвитку шкільної освіти пов'язаний із упровадженням компетентнісного підходу до формування змісту та організації навчального процесу.

1) Компетентнісна освіта зорієнтована на практичні результати, досвід особистої діяльності, вироблення ставлень, що зумовлює принципові зміни в

організації навчання, яке стає спрямованим на розвиток конкретних цінностей і життєво необхідних знань і умінь учнів.

2) Упровадження компетентнісного підходу передбачає *обов'язкове прогнозування результативної складової змісту, що вимагає адекватних змін у системі оцінювання навчальних досягнень.*

3) *Результати* навчальної діяльності учнів на всіх етапах шкільної освіти не можуть обмежуватися знаннями, уміннями, навичками, метою навчання мають бути *сформовані компетентності*, як загальна здатність, що базується на знаннях, досвіді та цінностях особистості.

4) Компетентнісна освіта орієнтована на засвоєння особистістю конкретних навчальних результатів - знань, умінь, навичок, формування ставлень, досвіду, рівень засвоєння яких дозволяє їй діяти адекватно у певних навчальних і життєвих ситуаціях.

Види оцінювання:

Поточне оцінювання – процес встановлення рівня навчальних досягнень учня (учениці) в оволодінні змістом предмета, уміннями та навичками відповідно до вимог навчальних програм.

Тематичне оцінювання – оцінювання навчальних досягнень за результатами вивчення теми (розділу).

Оцінка за семестр – виставляється за результатами тематичного оцінювання, а за рік - на основі семестрових оцінок.

Учень (учениця) має право *на підвищення семестрової оцінки.*

Форми оцінювання:

1) **Оцінювання за 12-бальною системою** рівнів навчальних досягнень.

2) **Рейтингове оцінювання** (передбачає побудову учнем (ученицею) індивідуальної освітньої програми, яка дозволить учителям і батькам учнів аналізувати їхній освітній поступ та його (її) досягнення, виявляти помилки, а також регулювати форми й види освітньої діяльності).

3) **Метод порт-фоліо**, що дозволяє **зміщення акценту з незнання учнів на індивідуальні досягнення**, їх активну участь у накопиченні різних видів робіт, які засвідчують рух в індивідуальному розвитку; інтеграцію кількісних і якісних оцінок; підвищення ролі самооцінки.

Критерії визначають загальні підходи до визначення рівня навчальних досягнень учнів (вихованців) у системі загальної середньої освіти та **встановлюють відповідність** між вимогами до знань, умінь і навичок учнів та показником оцінки в балах відповідно до рівнів навчальних досягнень.

Критерії реалізуються в нормах чотирьох рівнів досягнень: початковий, середній, достатній, високий

Перевір себе:

1. Якими законодавчими документами та актами керується вчитель іноземних мов?
2. Що тобі відомо про Закон України «Про освіту»?
3. Охарактеризуй Концепцію НУШ.
4. Опиши особливості компетентнісного підходу до навчання.
5. Розкрий особливості професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти».
6. Яким чином учителі підвищують кваліфікацію?

Практичне заняття №5

Тема: Особистісні якості та професійно-педагогічні вміння як чинник формування професійної компетентності і педагогічної майстерності сучасного фахівця з англійської мови

Мета: розкрити особистісні якості та професійно-педагогічні вміння вчителя, визначити компетентності, необхідні сучасному фахівцю з англійської мови для якісного здійснення професійної діяльності.

Література

1. Аносов І.П., Бельчева Т. Ф., Елькін М. В. Приходько М. І., Приходько В. М., Федорова О. В. Педагогіка вищої школи і вищої освіти: курс лекцій для магістрів. Мелітополь: ТОВ «Видавничий будинок ММД», 2009. 316 с.
2. Бігич О.Б., Бориско Н.Ф., Борецька Г.Е. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика. Київ. 2013. Режим доступу: https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=VY0A3cMAAAAJ&citation_for_view=VY0A3cMAAAAJ:otzGkya1bYkC
3. Вовк В. П. Психологічна наука і сучасні підходи до модернізації професійної підготовки майбутнього вчителя // Сьома Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Питання сучасної науки і освіти» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://intkonf.org/kandpsihol-n-vovk-vp-psihologichna-nauka-i-suchasni-pidhodi-do-modernizatsiyi-profesiynoyi-pidgotovkimaybutnogo-vchitelya/>
4. Енциклопедія освіти // Акад. пед. наук України : [гол. ред. В. Г. Кремень]. К. : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
5. Матюха Г.В., Лозова І.П. Структурні складові педагогічної професійної компетентності // Студентські наукові студії. Збірник наукових праць студентів. Мелітополь: МДПУ ім. Богдана Хмельницького, 2021. 244 с. С.126-134.
6. Семиченко В. А. Психологія педагогічної діяльності: Навч. посіб. К.: Вища школа, 2004. 335 с.
7. Туріщева Л. В. Професійний розвиток педагога: психологічний аспект. Х.: Вид. гр. «Основа», 2006. 144 с. («Управління школою»; Вип. 8 (44)).

Питання для обговорення

1. Психологічний портрет педагога.
2. Якості особистості педагога: домінантна, периферійна групи.
3. Негативні якості особистості фахівця.
4. Професійно-педагогічні якості особистості викладача/вчителя.
5. Педагогічні уміння.

Хід практичної роботи

Завдання 1. Визначіть психологічний портрет педагога.

Сьогодні питання особистості педагога стає актуальним, на особливу увагу заслуговують вимоги, що висуваються до сучасного педагога, його професійної діяльності. Його психологічний портрет включає:

- індивідуальні характеристики людини, тобто її особливості як особистості – темперамент, задатки тощо;
- його особистісні якості, тобто особливості соціальної сутності людини;
- комунікативні здібності;
- статусно-позиційні якості, тобто особливості соціальних ролей, відносин у колективі; діяльнісні (професійно-предметні) якості; зовнішньо поведінкові показники.

▪ Професійно значущі характеристики особистості викладача/вчителя – це особливості його інтелектуальної й емоційно-вольової сторін.

Завдання 2. Схарактеризуйте такі якості особистості педагога, як: домінантна, периферійна групи.

У психолого-педагогічній літературі знаходимо такі якості особистості педагога:

1. *Соціальна активність*, яка передбачає готовність і здатність педагога сприяти розв'язанню ним суспільних проблем у сфері професійно-педагогічної діяльності.

2. *Цілеспрямованість* розглядається як уміння спрямовувати і використовувати всі особистісні характеристики на досягнення поставлених педагогічних задач.

3. *Урівноваженість* вважають здатність майбутнього викладача/вчителя контролювати свої вчинки в будь яких педагогічних ситуаціях.

4. *Бажання працювати з учнями* передбачає отримання майбутнім фахівцем задоволення від спілкування зі школярами упродовж освітнього процесу.

5. *Здатність не губитися* в екстремальних ситуаціях виражається як уміння оперативно приймати правильні й відповідні ситуації рішення і діяти відповідно до них.

6. *Чарівністю* вчені називають єдність смаку, духовності та привабливості людини.

7. *Чесність* – це щирість майбутнього викладача/вчителя в спілкуванні, його сумлінність у педагогічній діяльності.

8. *Справедливість* вважають здатністю діяти неупереджено.

9. *Сучасність* майбутнього фахівця розуміють як усвідомлення ним власної приналежності до однієї епохи з учнями.

10. *Гуманність* педагога спостерігається в його прагненні й умінні надати кваліфіковану педагогічну допомогу школярам у їхньому особистісному розвитку.

11. *Ерудиція* фахівця – його широкий кругозір у сукупності з глибокими знаннями в сфері предмету, що викладається.

12. *Педагогічний такт* – важлива якість особистості, яка допомагає їй дотримуватися загальнолюдських норм спілкування і взаємодіяти з тими, кого навчає, відповідно до їх вікових та індивідуально-психологічних особливостей.

13. *Толерантність* визначають як терплячість у роботі зі школярами.

14. *Педагогічний оптимізм* – це віра педагога в учня та його здібності.

Зазначені якості особистості є обов'язковими в діяльності майбутнього викладача/вчителя англійської мови, а відсутність хоча б однієї з них ускладнює, а іноді й унеможлиблює педагогічну діяльність. Тому ці характеристики зібрані в *домінантну* групу. Також необхідними, проте і не вирішальними є якості особистості педагога, що сприяють успішності його кар'єрного зросту. Серед них зазначимо: *доброзичливість, артистичність, привітність, почуття гумору*. Ці якості педагога складають *периферійну* групу.

Завдання 3. Які якості особистості педагога відносять до негативних?

Необхідно також виділити характеристики особистості фахівця, що негативно впливають на ефективність його педагогічної діяльності. До них відносяться: *неврівноваженість, упередженість, мстивість, неухважність, неорганізованість тощо*. Ці якості об'єднані в групу *негативних* якостей.

Завдання 4. Назвіть професійно-педагогічні якості особистості викладача/вчителя.

Серед якостей особистості, які впливають на його професіоналізм, крім зазначених вище, також виділяють *професійно-педагогічні якості* особистості викладача/вчителя. Так, А. Маркова до професійних якостей відносить: *педагогічну ерудицію, педагогічне цілепокладання, педагогічне мислення (яке включає практичне і діагностичне мислення), педагогічну імпровізацію, педагогічну спостережливість, педагогічний оптимізм, педагогічну спритність та педагогічне передбачення*.

Знання цих якостей особистості, їхньої ролі в педагогічній діяльності стимулює сучасного педагога до вдосконалення цих якостей у процесі своєї діяльності. Слід зазначити, що на кожному етапі педагогічної діяльності виникають свої особливості. В процесі фахової підготовки викладачів/вчителів англійської мови до педагогічної діяльності слід враховувати той факт, що молодий спеціаліст на початку своєї педагогічної кар'єри, як правило, володіє достатніми професійними знаннями, але мало вміє. В нього ще не повністю сформовані професійно значущі якості. На цьому етапі молодий фахівець зосереджений на собі та на своїх можливостях. Він відкритий до сприйняття нового в собі та в оточуючому середовищі, проте в професійному плані визначився ще недостатньо. Отже, щоб забезпечити майбутнім фахівцям швидку адаптацію на початку професійного шляху, необхідно розвивати основні педагогічні якості молодих фахівців.

В першу чергу розглянемо деякі з особистісних якостей домінантної групи.

Активність педагога – це особливий стан його діяльності, форма взаємодії майбутнього фахівця з навколишнім світом, що характеризується його позитивним ставленням до всього того, що він робить. Говорячи про активність педагога, мають на увазі кілька видів активності. Перш за все, мається на увазі соціальна активність. Цей вид активності допомагає викладачу/вчителю затвердитися в системі суспільних відносин. Є. Ануфрієв виділяє такі критерії соціальної активності: *діяльність як необхідність і як наслідок міцних знань особистості; цілеспрямованість особистості; рівень розвитку здібностей і талантів особистості та їх використання в професійній і суспільній діяльності; ставлення вчителя до самого себе.*

Формування *професійного покликання* – неоднозначний процес, який передбачає три етапи. Перший – *чуттєво-емоційний*. На цьому етапі майбутній фахівець виокремлює певні сторони сфер своєї професійної діяльності, а *звички людини, її навички та відношення до роботи* мають велике значення. Особливу роль у формуванні професійного покликання відіграє *наслідування*, що в педагогічній діяльності означає слідування певному зразку.

Другий – *раціональний етап* – визначає загальні, вагомі і необхідні вимоги до фахівця, що ставляться до нього під час реалізації педагогічної діяльності. На цьому етапі професійна орієнтація педагога удосконалюється, набуває визначеності і значної стійкості.

До третього відносять *емпіричний етап*, який є ґрунтовним показником справжнього покликання педагога до педагогічної діяльності. Цей етап передбачає остаточне затвердження особистісного покликання. Проте, практика показує, що існують й інші варіанти, коли людина виявляється невідповідною за своїми здібностями до реалізації педагогічної діяльності. Всі зазначені етапи

формування особистого покликання взаємодіють між собою, спостерігаються разом.

Формування особистості педагога-професіонала передбачає перетворення мотиваційної сфери майбутнього фахівця: його спонування або набувають вагомої значущості, або втрачають сенс. Однак, *мотивація* до успіху особистості та привабливість обраної професії є актуальними завжди.

Мотивацію вважають одним з ключових компонентів професійної діяльності педагога. Психологи називають мотив спонукальною причиною, приводом до виконання певних дій та операцій. А. Маркова вважає мотивацію і ціннісні орієнтації майбутнього фахівця показником його професіоналізму, а С. Вершаловський та О. Наумов описують її як сплав внутрішніх і зовнішніх сил, які надихають людину на діяльність, організують цю діяльність і спрямовують на досягнення поставлених цілей.

Досягнення цілей – це завжди успіх у виконанні роботи, отримання очікуваних результатів. Вважаючи той факт, що фахівець з англійської мови завжди визначає певні практичні, освітні, розвивальні та виховні цілі, тому досягнення їх є обов'язковим і безперечним. Відтак, професійна діяльність має надихати педагога на успіх, а мотив досягнення успіху розглядаємо як стійку особистісну якість та необхідність молодого спеціаліста досягти успіхів у різних видах діяльності, зокрема в педагогічній.

Мотиваційна сфера педагога, на думку В. Семиченко, охоплює життєво важливі для нього потреби, а їх задоволення зумовлює характер його діяльності. Стрижнем мотивації цієї діяльності вважають взаємодію викладача/вчителя з тими, кого навчають, а в її основі – *емпатія*, безоцінне прийняття педагогом іншої людини (учня/колегу/адміністратора), що сприяє особистісному росту і педагога, і школярів, розвитку їх комунікації, творчості тощо.

Однією з умов успішного удосконалення вчителем своєї професійної майстерності є *комунікабельність*. Це – уміння молодого фахівця ладити з людьми, уміння довести оточуючим свою точку зору і переконати їх прийняти рішення, уміння зрозуміло і чітко адресувати власні висновки до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються, викликати симпатію в оточуючих людей тощо. Саме комунікабельність вважають запорукою швидкої адаптації молодих спеціалістів до нових умов існування в педагогічному, учнівському колективах. Тому наявність у молодого фахівця цієї якості вважають одним із ключових у становленні професіонала.

Проте, така особистісна ознака як *креативність* є не менш вагомою в професійному становленні педагога. Вона включає: *творче мислення, оригінальність, уяву, емоційність, допитливість, почуття гумору, інтуїцію та*

творче відношення до професії. Психологи переконані, що справжній прояв креативності спостерігається в процесі продуктивної діяльності особистості.

Психологи виокремлюють *організаторські здібності* педагога як необхідну для роботи якість особистості. Вона виявляються в педагогів, якщо вони можуть самі себе організувати, відповідним чином організувати діяльність оточуючих людей, зокрема учнів, колег (для проекту, семінару тощо) і надати пораду іншим, що робити тощо.

У період професійної адаптації молодого спеціаліста вимоги педагогічного колективу, батьків, учнів – суспільства в цілому і професійної діяльності вступають у протиріччя зі сформованими в майбутнього фахівця в закладі вищої освіти професійними якостями, знаннями й уміннями. Намагаючись щонайшвидше адаптуватися до нового професійного оточення, молодий фахівець переймає досвід інших людей, з якими працює. Для молодого фахівця характерною рисою стає *некритичність* власних вчинків. Проте, *прагнення відповідати вимогам оточуючої професійної атмосфери* є достатньо високим. У цей час суттєвим для вчителя є його бажання не лише наслідувати інших людей, а удосконалюватися, бути логічним у своїх діях, дисциплінованим і відповідальним, переконаним у своїй творчості.

У своєму дослідженні важливих професійних якостей особистості, сформованість яких є необхідною, ми звернулися до наукових праць В. Крижко та Е. Павлютенкова. Спираючись на дослідження американських вчених (М. Вудкок, Д. Френсис), які визначають такі якості сучасного вчителя: *здібність регулювання своїх дій, доцільні особистісні цінності, конкретні особистісні цілі, спрямованість на постійне особистісне удосконалення, практичні вміння вирішувати проблеми, винахідливість і здібність використовувати інновації в своїй діяльності, здатність впливати на оточуючих людей, володіння сучасними методичними підходами, здібність керувати, виховувати, навчати і розвивати учнів, здатність формувати й удосконалювати учнівські колективи.* Л. Уманський серед необхідних професійних якостей називає: *практичний ум, комунікативність, організованість, ініціативність, самостійність, активність, наполегливість, працездатність, спостережливість*, а українські вчені додають до цього списку такі якості, як: *здатність ризикувати, володіти організаторською інтуїцією та здібністю притягання.*

Викладене у підрозділі надає можливість зробити висновки, що лише фахівці, яким притаманні визначені нами особистісні характеристики, можуть продуктивно розв'язувати педагогічні задачі різної складності під час професійної діяльності, якщо вони мають міцну базу теоретико-практичних і методичних знань та професійно-педагогічних умінь. Отже, виникає

необхідність у визначенні цих умінь та їх відповідності обраним нами ключовим освітнім компетентностям.

Проведений аналіз науково-педагогічної літератури (О. Абдуліна, В. Семиченко та ін.) засвідчив, що суттєвою проблемою в професійній діяльності молодих фахівців є невідповідність їх практичних умінь теоретичним знанням, набутих під час навчання в закладі вищої освіти. Зміст психолого-педагогічних/методичних знань визначається освітніми програмами. Психолого-педагогічна та методична готовність складається зі знань методологічних основ і категорій педагогіки, зокрема її розділу дидактики, методики навчання мови; закономірностей розвитку особистості та її соціалізації: сутності, цілей і технологій навчання та виховання; характеристик вікового і психічного розвитку учнів. Вона є основою гуманістичного дитиноцентрованого мислення педагога.

Питання (завдання) для самостійної роботи

1. Дайте визначення педагогічних умінь.
2. Розкрийте ознаки педагогічного уміння.

Методичні рекомендації

1. Педагогічні уміння.

Зверніть увагу, що психолого-педагогічні та спеціальні (з предмета) знання є вагомою, але не єдиною умовою професійної компетентності майбутнього фахівця. Практичне розв'язання професійних завдань забезпечують уміння і навички, основою яких є теоретико-практичні і методичні знання. *Педагогічні уміння* – це єдність поступово розгорнутих дій, підґрунтям яких є теоретичні знання. Певна частина означених дій може бути автоматизованою (йдеться про навички). Завдяки педагогічним умінням розкривається структура професійної компетентності викладача/вчителя. Тому проблема формування професійних умінь майбутніх фахівців з англійської мови залишається суто актуальною і в теорії, і в практиці педагогічної освіти.

Виходячи з викладеного, наступним кроком нашого дослідження буде визначення сутності професійно-педагогічних умінь, законів їх класифікації, дієвих форм та ефективних методів їх формування.

Вивчаючи природу педагогічного уміння, науковці характеризують його як: *здібність до певних видів діяльності в нових змінених умовах, на основі сформованих знань та навичок* (Н. В. Кузьміна), *форму реалізації теоретичних знань* (О. Абдуліна), *систему педагогічних впливів, націлених на розв'язання педагогічних проблем у змінюваних умовах, формування і застосування яких відбувається завдяки активного та цілеспрямованого практичного досвіду, яким є набуті знання та навички* (В. Сластьонін), *використання знань в професійній діяльності, взаємопов'язану систему розумових і практичних дій, які засновуються на розумінні закономірностей особистісного розвитку вчителя, а*

самі вміння в ході їх використання вдосконалюються й набувають нових якостей (А.І.Піскунов).

Вивчення педагогічних умінь різними дослідниками відбувається з позицій різних теоретичних підходів: 1) системно-структурного; 2) функціонального; 3) професіографічного; 4) педагогічної майстерності; 5) професійно-компетентісного підходу.

Представник структурного підходу Н. Кузьміна вважає, що педагогічне уміння характеризується такими ознаками, як-от: *гностичність, можливість до проектування, конструктивність, комунікативність та організаційна здібність*. Основою всіх умінь дослідниця називає гностичні або дослідницькі уміння, які спостерігаються в уміннях педагога аналізувати педагогічну ситуацію, виробляти стратегію і тактику розв'язання нагальних проблем в сфері навчання та виховання, оцінювати продуктивні та непродуктивні проекти тощо.

Конструктивні вміння, за твердженням Н. Кузьміної, спрямовані на аналіз, синтез і відбір навчального матеріалу, побудову організаційно-логічної структури уроку. Наявність проєктувальних умінь є запорукою успішного проєктування освітнього процесу, що передбачає розуміння мети передбачення відповідної діяльності учнів. Комунікативні вміння вчителя – це його здібність устанавлювати контакти з іншими, спілкуватись, уміти слухати і розуміти партнера по діалогу, взаємодіяти з ним, адекватно відчувати настрій аудиторії, управляти увагою цієї аудиторії. Організаційні вміння виявляються в раціональній організації як власної діяльності, так і учнівської.

Дещо іншу класифікацію педагогічних умінь пропонує Ж. Щербаков. З позиції функціонального підходу, науковець характеризує вміння згідно з такими функціями діяльності педагога: інформаційна, дослідницька (гностична), розвивальна, орієнтовна та мобілізаційна. З відповідними функціональними обов'язками фахівця пов'язує класифікацію педагогічних умінь і О. Абдуліна. Надаючи перевагу дидактичним умінням педагога щодо організації освітнього процесу та управління пізнавальною діяльністю учнів, учена відносить до них інтегральне вміння викладача/вчителя розробляти і розв'язувати різні навчальні завдання.

Перевір себе:

1. Що таке соціальна активність педагога? Які критерії соціальної активності виділяє Є. Ануфрієв?
2. В чому спостерігається гуманність педагога?
3. Визначте поняття «педагогічний такт».
4. Що вміщується в поняття «толерантність».
5. Назвіть негативні якості особистості фахівця.
6. Які якості відносить А. Маркова до професійних?

Практичне заняття № 6

Тема: Європейський профіль професійної компетентності вчителів-мовців

Мета: ознайомити студентів з професійними компетентностями Європейського профілю вчителів іноземних мов

Література:

1. Європейський профіль професійної компетентності вчителів-мовців (ЄППК) – довідник користувача. Режим доступу: https://www.goethe.de/resources/files/pdf22/Europaeisches_Profilraster_fuer_Sprachlehrende_Ukra_inisch.pdf

Питання для обговорення

1. Кваліфікація/досвід
2. Основні навчально-методичні (викладацькі) компетентності
3. Міжпредметна компетентність
4. Професіоналізація

Хід практичної роботи

Завдання 1. Розкрийте сутність компетентності «Знання іноземної мови та мовна компетентність». Назвіть знання, навички і вміння вчителя в цій області.

Формування всіх компетентностей відбувається в три етапи, кожен з яких передбачає два рівні: вивчає профільну іноземну мову у вищій школі, володіє профільною іноземною мовою на рівні B1; вивчає профільну іноземну мову у вищій школі, володіє профільною іноземною мовою на рівні B2

2.1. склав іспит з профільної іноземної мови на рівень B2, а усно володіє мовою на рівні C1

2.2. склав іспит з профільної іноземної мови на рівень C1 або: отримав диплом про вищу освіту з профільної іноземної мови на рівні C1

3.1. склав іспит з профільної іноземної мови на рівень C2 або: отримав диплом про вищу освіту з профільної іноземної мови на рівні C2

3.2. отримав диплом про вищу освіту з профільної іноземної мови або склав іспит на рівень C2 і може користуватись іноземною мовою природно або: є рідномовцем з профільної мови.

Завдання 2. Що розуміється під компетентністю «Освіта/ Кваліфікація», якими вміннями має володіти фахівець?

Визначається послідовність професійного становлення майбутнього фахівця:

– навчається на вчителя іноземної мови у педагогічному інституті, університеті або у ліцензованому приватному освітньому закладі, який готує викладачів-мовців

– пройшов навчальну програму за спеціальністю у частині «методика/дидактика» та «свідоме користування мовою», може викладати іноземну мову, однак ще не отримав диплома про вищу освіту

2.1. пройшов щонайменше 60 годин практичних занять з викладання іноземної мови, включно з асистентською практикою, і володіє базовою кваліфікацією або: навчається у виші, пройшов низку предметів або навчальних курсів з профільної іноземної мови та/або дидактики/методики, але ще не отримав диплома про вищу освіту

2.2. має диплом про вищу освіту з профільної іноземної мови, який передбачає вивчення дидактики/методики викладання іноземної мови й асистентську практику або: має сертифікат викладача профільної іноземної мови міжнародного зразка (щонайменше 120 годин)

3.1. отримав диплом з іноземної мови за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр» або під час навчання відвідував і склав програму навчальних курсів з методики викладання іноземної мови: обов'язковою частиною навчання була асистентська практика або: отримав сертифікат викладача профільної іноземної мови міжнародного зразка (щонайменше 120 годин), а також: відвідував курси підвищення кваліфікації (щонайменше 100 годин)

3.2. отримав диплом магістра за спеціальністю «викладання іноземної мови» або «прикладна лінгвістика» або під час навчання відвідував і склав програму навчальних курсів з методики викладання іноземної мови: обов'язковою частиною навчання була асистентська практика або: отримав сертифікат про післядипломну освіту або сертифікат міжнародного зразка за спеціальністю «викладач іноземної мови» (щонайменше 200 годин) отримав додаткову спеціальну підготовку (наприклад, викладача фахової іноземної мови, спеціаліста з підготовки мовних екзаменаторів, спеціаліста з підвищення кваліфікації викладачів-мовців тощо)

Завдання 3. Які компетентності закладено в основні навчально-методичні (викладацькі) компетентності? Назвіть їх. Дайте характеристику.

Компетентність «Дидактика/методика» (визначаються знання й уміння фахівців з методики навчання іноземної мови за етапами і рівнями в кожному етапі)

1.1. знає про існування різних теорій засвоєння мов і методик навчання мов; під час відвідування відкритих занять розуміє, чому досвідчині колеги обрали ті чи інші навчальні прийоми та матеріали;

1.2. володіє базовими знаннями з теоретичних питань засвоєння мови та методики навчання мовам; вміє застосовувати нові навчальні прийоми та

матеріали за рекомендацією колег; може обрати потрібні навчальні прийоми та матеріали відповідно до форми і формату навчання;

2.1. обізнаний у теоретичних питаннях засвоєння мов і у методиках навчання; добре знає навчальні матеріали і володіє навчальними техніками для 2 і більше рівнів; може розпізнати, чи підходять навчальні матеріали та техніки для різних форм і форматів навчання; під час вибору навчальних методів і прийомів вміє враховувати потреби окремих навчальних груп;

2.2. дуже добре володіє теоретичними питаннями засвоєння мов, різними методиками викладання мов, стилями та стратегіями навчання; може розпізнати, які теоретичні концепції закладені у ті чи інші навчальні матеріали та прийоми; вміє доречно застосовувати цілу низку навчальних прийомів і завдань;

3.1. може обґрунтувати з точки зору теорії методи навчання, які покладені в основу більшості навчальних матеріалів і прийомів навчання; вільно володіє й використовує дуже широкий спектр навчальних матеріалів, прийомів і завдань; володіє знаннями теорій вивчення мов і методик викладання у деталях і консультує колег з цих питань;

3.2. після відвідин відкритого заняття може надати колегам ґрунтовні практичні й методичні рекомендації з метою розширення спектру прийомів навчання, якими вони користуються; може запропонувати колегам і розробити завдання і навчальні матеріали для усіх рівнів вивчення іноземної мови.

Компетентність «Планування заняття та навчального курсу»

(описано навички і вміння фахівця з моделювання освітнього процесу з іноземної мови за трьома етапами і двома рівнями на кожному етапі)

1.1. може доречно поєднувати різні види навчальної діяльності (завдань) у розробці заняття, якщо цього вимагає навчальний матеріал;

1.2. може додавати власні завдання до завдань, запропонованих у методичних вказівках до заняття; може змістовно й логічно пов'язати окремі заняття один з одним з урахуванням бажаного результату навчання, закладеного в осанньому занятті; може адаптувати запропоновані плани занять з урахуванням труднощів і поступу у групі;

2.1. під час планування занять може користуватися навчальними планами і програмами так, щоб заняття були виваженими й зорієнтованими на потреби групи; вміє планувати різні стадії заняття та їхню черговість згідно поставлених цілей навчання; вміє співставляти потреби групи одна з одною й враховувати загальні й окремі конкретні цілі у плануванні занять;

2.2. може скласти програму навчального курсу або його частини з урахуванням вимог навчального плану, потреб групи і зазначенням навчальних (існуючих) матеріалів; може самостійно розробляти завдання з використанням

лінгвістичного та комунікативного потенціалу навчальних матеріалів; може розробляти завдання відповідно до індивідуальних потреб і поставлених цілей курсу;

3.1. на підставі ретельного аналізу потреб осіб, що вивчають іноземну мову, може розробити деталізований виважений навчальний план (програму) з урахуванням повторення вивченого й продовження вивчення предмета; до навчальних матеріалів може розробляти завдання для різних рівнів; вміє використовувати аналіз труднощів у процесі навчання для визначення заходів їх подолання у ході наступних занять;

3.2. може розробляти програми спеціальних курсів для різних форм навчання з урахуванням відповідних комунікативних і лінгвістичних змістів; може давати інструкції та поради колегам щодо оцінки індивідуальних потреб і урахування їх в укладанні навчальних програм і планів занять; може виконувати перевірку навчальних планів (програм) і планів розподілу навчального матеріалу для різних навчальних курсів.

Компетентність «Керування інтеракцією»

(азначає здатність учителя впроваджувати інтерактивну діяльність в освітній процес з іноземної мови, комунікувати з учнями, надавати чіткі, зрозумілі інструкції щодо виконання конкретних завдань)

1.1. за інструкцією може сформулювати завдання для організації тієї чи іншої інтерактивної діяльності;

1.2. може управляти інтеракцією вчитель-учень; може переходити від роботи у пленумі до роботи у групах і формулювати чіткі вказівки та завдання; спираючись на завдання з підручника може залучити учнів до роботи у групах по двоє і більше учасників;

2.1. вміє давати ефективні інструкції для роботи у групах по двоє і більше осіб та поєднувати її з роботою у пленумі; вміє організовувати і розподіляти завдання для індивідуальної роботи та роботи у групах; вміє давати чіткі та зрозумілі відгуки;

2.2. згідно навчальних цілей може врівноважено розподіляти, комбінувати та проводити роботу у пленумі і у групах по двоє і більше осіб; може проводити заняття, зорієнтоване на певні завдання; вміє максимально ефективно керувати навчальною діяльністю; вміє давати/ініціювати чіткі та зрозумілі відгуки;

3.1. вміє розподілити завдання й організувати роботу у групах так, що різні форми навчальної роботи відбуваються одночасно; вміє чітко керувати індивідуальною роботою та роботою у групах і спрямовувати її у необхідне русло; вміє індивідуально і диференційовано давати/ініціювати чіткі та зрозумілі

відгуки; вміє використовувати інструменти керування роботою і та відгуки для включення нових форм роботи та нових завдань;

3.2. у рамках групи може організувати роботу у групах або індивідуально, спостерігати за роботою, аналізувати і стимулювати її; використовує різні прийоми для формулювання/ініціювання відгуку про роботу.

Компетентність «Оцінювання»

(передбачає формування вміння вчителя відбирати та розробляти завдання для здійснення контрольних заходів, проводити їх, вимірюючи оцінювати навчальні успіхи учнів, користуючись умовними позначками сигналізувати учням про їх слабкі місця і помилки)

1.1. може проводити контроль у формі і за змістом, передбаченими у методичних вказівках, та оцінювати його результати;

1.2. може проводити й оцінювати вже розроблені тести для перевірки успішності (напр., тест за півріччя, річний тест); може проводити усну перевірку знань за розробленими тестами; вміє розробляти відповідні завдання для повторення вивченого матеріалу і проводити їх;

2.1. може регулярно проводити тести для перевірки успішності з усною частиною; вміє використовувати результати тестів для визначення аспектів, які потребують довивчення; може чітко сформулювати сильні та слабкі сторони та встановити пріоритети для роботи кожному індивідуально;

2.2. може вибрати завдання для регулярної перевірки й оцінки знань мови та володіння мовленнєвими навичками; вміє під час перевірки письмових робіт користуватися умовними позначками для різних типів помилок з метою стимулювання усвідомлено використання мови, яка вивчається; може підготувати тест для визначення рівня володіння мовою;

3.1. може підготувати матеріали та розробити завдання для перевірки поступу у вивченні мови (усна та письмова частини); може використовувати відеозапис виконання інтерактивних завдань, щоб допомогти учасникам побачити свої сильні та слабкі сторони; володіє критеріями ЗЄР і, відповідно, може визначити компетенцію учасника в усному і письмовому мовленні;

3.2. може розробити тести для оцінки мовних знань з граматики та лексики й усіх необхідних вмінь і навичок на всіх рівнях володіння мовою; володіє критеріями ЗЄР для оцінки навичок і вмінь в усному і письмовому мовленні на всіх рівнях, а також може надати допомогу цим питань менш досвідченим вчителям; може розробити тести для визначення рівня володіння іноземною мовою згідно системи рівнів у ЗЄР.

Завдання 4. В чому виявляється сутність «міжпредметної компетентності»? Формування яких компетентностей передбачено в цій компетентності? Опишіть їх.

***Міжкультурна компетентність
(поєднує в собі соціокультурну, країнознавчу, лінгвокраїнознавчу компетентності і визначає знання, навички і вміння щодо їх реалізації на практиці)***

1.1. розуміє, що зв'язок мови і культури є важливим фактором у вивченні та навчанні мови;

1.2. знає, що культурний аспект є важливим на заняттях з вивчення мови; може ознайомити з вагомими відмінностями у культурі та традиціях; може створити атмосферу толерантності та розуміння у соціально- й культурно неоднорідних групах;

2.1. вміє розпізнавати й працювати зі стереотипами; може використовувати власний досвід міжкультурної комунікації та власне усвідомлення різності культур, щоб передати учням знання про культуру поведінки в країні, мова якої вивчається (напр., поняття ввічливості, мова тіла і жестів тощо); розуміє, наскільки важливо не створювати на занятті проблем через різність культур і намагатися виховати відчуття належності до групи та взаємну повагу;

2.2. допомагає учням аналізувати стереотипи й упередження; на занятті може тематизувати питання, пов'язані з міжкультурною комунікацією, напр., поняття ввічливості, мова жестів тощо; може використовувати навчальні матеріали з урахуванням культурного горизонту групи та доповнювати їх новими завданнями, зорієнтованими на потреби учнів;

3.1. вміє використовувати Інтернетпошук, роботу над проектами і формат презентацій для покращення власного розуміння та розуміння у групі міжкультурної комунікації та її значення; знає, як розвинути вміння учнів до аналізу соціальних і культурних спільностей та відмінностей, та вміє навчити дискутувати на такі теми; може передбачити вразливі теми з огляду на соціальне та культурне підґрунтя учнів та навчити їх конструктивно долати їх 3.2. має широкі знання з міжкультурної комунікації і може допомагати менш досвідченим колегам у цих питаннях; може навчити колег прийомам додання складних ситуацій, непорозуміння чи гострих кутів у міжкультурній комунікації; може розробити для себе і своїх колег матеріали і завдання з міжкультурної комунікації з компетентним відгуком.

Компетентність «Усвідомлення мови» визначає знання і практичне володіння вчителем іноземною мовою

1.1. вміє користуватися різними довідниками, словниками, граматики тощо; може дати відповідь на прості мовні запитання, типові для рівня, на якому викладає;

1.2. для рівнів A1-B1 може навести приклади правильних граматичних форм, конструкцій та правильного вживання мови; може дати відповідь на запитання з іноземної мови, яку викладає; відповіді необов'язково повинні бути вичерпними, проте достатніми для рівнів A1-B1;

2.1. може навести приклади правильних граматичних форм, конструкцій та правильного вживання мови відповідно до рівня, за винятком вищих рівнів C1-C2; може дати відповідь на запитання з іноземної мови, яку викладає, за винятком вищих рівнів C1-C2;

2.2. може навести приклади правильних граматичних форм, конструкцій та правильного вживання мови майже в усіх випадках і на всіх рівнях крім C2; може розпізнати мовні проблеми учнів і зрозуміти їхні причини; може дати відповідь на запитання з іноземної мови, яку викладає на всіх рівнях крім C2

3.1. може дібрати та навести приклади правильних граматичних форм, конструкцій та правильного вживання мови майже в усіх випадках і на всіх рівнях; може дати правильні та вичерпні відповідь майже на всі запитання з іноземної мови, яку викладає, на всіх рівнях з чіткими і зрозумілими поясненнями; вміє застосовувати різні прийоми навчання, щоб допомогти учням самостійно долати невпевненість і помилки у вживанні іноземної мови

3.2. завжди може дати правильну та вичерпну відповідь з різних аспектів мови та її вжитку; може пояснити на рівні C1-C2 тонкі відмінності в утворенні, значенні й ужитку різних мовних форм.

Формування компетентності «Медійна грамотність» передбачає оволодіння вчителями такими навичками і вміннями, як-от:

1.1. вміє користуватися текстовими програмами для створення робочих аркушів із завданнями відповідно до встановлених стандартів; вміє проводити пошук необхідних навчальних матеріалів у Інтернеті; вміє завантажити навчальні матеріали з Інтернету;

1.2. вміє проводити заняття з застосуванням текстів, картинок, графіків тощо, узятих з Інтернету; може укласти логічну структурувати для впорядкованого збереження електронних файлів і папок;

2.1. вміє користуватися стандартними програмами Windows/Mac програвачем Media Player; може порекомендувати учням і колегам доречні онлайнматеріали; вміє інтегрувати у навчальне заняття проектор з використанням Інтернету, DVD тощо;

2.2. може розробити для учнів онлайн-завдання та інструкції щодо виконання; вміє користуватися правильними програмами для фото-, відео- й аудіо-файлів; 3.1. може навчити учнів, як правильно підбирати та використовувати онлайн-вправи з урахуванням індивідуальних потреб; вміє опрацьовувати й адаптувати аудіо- та відеофайли; може показати колегам, як користуватися новим програмним забезпеченням; може координувати проекти з використанням цифрових медій (відеокамери, Інтернету, соціальних мереж); може самостійно усунути більшість проблем з цифровою технікою у класі;

3.2. може навчити учнів правильно користуватися цифровими медіями у класі (інтерактивна дошка, мобільні телефони, планшети) для ефективного вивчення мови; може показати колега, як слід ефективно використовувати потенціал цифрових медій та Інтернет-ресурсів на занятті; може працювати зі змішаними формами навчання і самостійно розробляти заняття, зокрема з використанням систем управління навчанням, напр., Moodle тощо.

Завдання 5. Як ви розумієте «Професіоналізацію»? Які етапи вона включає?

«Підвищення кваліфікації» розглядається в профілі як необх дна умова удосконалення професійної майстерності вчителів, зокрема передбачаються такі дії вчителя:

1.1. звертається за відгуками на свої заняття та інші види викладацької діяльності; звертається до відповідних джерел і колег за порадою та допомогою;

1.2. діє відповідно до положень і основних принципів діяльності установи-роботодавця; обмінюється досвідом підготовки занять з колегами, обговорює навчання учнів; належно реагує на експертні зауваження, отримані після проведення відкритого заняття;

2.1. користується нагодою разом з колегами викладати на одному або двох рівнях (колегіальні заняття); належно реагує на зауваження колег до відкритого заняття; долучається до адміністративної роботи, схвально реагує на зміни та нові виклики на роботі; дає можливість керівникові та колегам бути присутнім на заняттях, щоб отримати відгуки про свою роботу; готується та бере активну участь у заходах з розвитку особистості;

2.2. активно долучається до розвитку організації, де працює, до роботи її навчальної й адміністративної частини;

3.1. виконує роль ментора для менш досвідчених колег; проводить заходи з підвищення кваліфікації за підтримки колег або за допомогою наперед підготовлених матеріалів; спостерігає за заняттями колег і готує відгуки на відкриті заняття; принагідно переймає відповідальність за проекти, які мають на меті розвиток організації-роботодавця;

3.2. готує для менш досвідчених колег заняття з підвищення кваліфікації; проводить програми з підвищення кваліфікації; спостерігає й оцінює навчальну діяльність колег на різних рівнях; організовує відкриті заняття між колегами.

Компетентність «Адміністрування» передбачає здатність учителя здійснювати як рутинну роботу з групою учнів, так і виконувати адміністративну діяльність

1.1. виконує рутинну роботу, приміром перевірка присутності (аркуші відвідування), роздавання та збирання навчальних матеріалів;

1.2. вчасно й у відповідній формі здає необхідні плани та звітну документацію; 2.1. сумлінно перевіряє домашні завдання та тести; сумлінно здійснює контроль, оцінювання знань і готує звійність; ретельно веде класний журнал;

вчасно подає необхідну документацію, звіти та відгуки;

2.2. сумлінно виконує адміністративні завдання викладача; пам'ятає про інші завдання та виконує їх вчасно; дбає у належний спосіб про учнів, відповідає на їхні запитання, прохання, зауваження;

3.1. здійснює координацію адміністративної діяльності разом з колегами, за потреби збирає й ініціює обговорення отриманої інформації, звітів, відгуків тощо; бере на себе відповідальність за окрему адміністративну роботу, напр., організацію конференції викладачів, збір і аналіз моніторингу й оцінки курсу тощо;

3.2. на вимогу займається координацією навчального курсу; за потреби співпрацює з іншими підрозділами і відділами організації роботодавця (відділ запису на курси/вступу, адміністрація, спонсори, батьки тощо); бере активну участь у розвитку та покращення робочих процесів в організації

Питання (завдання) для самостійної роботи

1. У чому виявляється формування компетентності «Відкриті заняття».
2. Яка інформація надається при визначенні компетентності «Досвід викладацької роботи»?

Методичні рекомендації

Європейський профіль професійних компетентностей вчителів іноземних мов включає чотири групи компетентностей (Кваліфікація/досвід. Основні навчально-методичні (викладацькі) компетентності. Міжпредметна компетентність), кожна з яких вміщує професійні компетентності, необхідні вчителю для якісного здійснення професійної діяльності. Всі зазначені в профілі компетентності формуються поетапно (в три етапи), кожен з етапів має два рівні.

Перевір себе:

1. Що таке «Професіоналізація»?
2. Продовжи фразу: «Досвід викладацької роботи» - це ....
3. Продовжи фразу: Компетентність «Планування заняття та навчального курсу» включає:.....
4. Продовжи фразу: Компетентність «Керування інтеракцією» зазначає.....

Практичне заняття № 7

Тема: Складові професійної компетентності вчителя іноземної мови

Мета: визначити складові професійної компетентності і розкрити їх сутність.

Література:

1. Аносов І.П. Педагогіка вищої школи і вищої освіти: курс лекцій для магістрів / І. П. Аносов, Т. Ф. Бельчева, М. В. Елькін, М. І. Приходько, В. М. Приходько, О. В. Федорова. Мелітополь: ТОВ «Видавничий будинок ММД», 2009. 316 с.
2. Державні стандарти вищої освіти. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
3. Кин Е.Н., М.Ф.Сумцов о личности и профессиональных качествах учителя // Педагогика. 2003. №3. С. 3-10.
4. Коваль О. Ідеальний викладач англійської мови. Актуальні питання педагогіки вищої школи., 2017. № 2. С. 13-18.
5. Матюха Г.В., Лозова І.П. Структурні складові педагогічної професійної компетентності // Студентські наукові студії. Збірник наукових праць студентів. Мелітополь: МДПУ ім. Богдана Хмельницького, 2021. 244 с. С.126-134.
6. Методика формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетенції (курс лекцій) : навч.-метод. посібник для студ. мовних спец, осв.-кваліф. рівня «магістр» / [Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е., та ін.]; за ред. С. Ю. Ніколаєвої. К. : Ленвіт, 2011. 344 с.
7. Петров А. Основные концепты компетентностного подхода как методологической категории // Alma Mater: Вестник высшей школы. 2005. № 2. С. 54-58.

Питання для обговорення

1. Професійні знання
2. Професійні навички і вміння
3. Цінності і способи мислення

Хід практичної роботи

Завдання 1. Розкрийте сукупність знань предметної сфери вчителя іноземної мови, на основі яких формується його професійна компетентність.

Завдання 2. Опишіть сукупність умінь та навичок практичного вирішення завдань.

Завдання 3. Визначте сукупність важливих для даної предметної діяльності індивідуально-психологічних якостей та здібностей, спрямованість особистості вчителя іноземної мови.

Завдання 4. Виділіть сукупність ціннісних орієнтацій, мотивів, адекватних цілям і завданням педагогічної діяльності.

Завдання 5. Розкажіть про креативність та здібність учителя іноземної мови осмислювати, оцінювати, прогнозувати діяльність та її результати.

Питання (завдання) для самостійної роботи

1. Цінності і способи мислення.

Методичні рекомендації

Під професійною компетентністю педагога розуміють особистісні можливості викладача, які дозволяють йому самостійно й ефективно реалізовувати цілі педагогічного процесу. Для цього потрібно знати педагогічну теорію, уміти застосовувати її в практичній діяльності.

Оскільки компетентність є складним феноменом, то виникає необхідність розглянути її складові. Освітній дискурс надав можливість О. Петрову встановити, що, компетентнісно орієнтована освіта спрямована на комплексне засвоєння знань та засобів практичної діяльності, які забезпечують успішне функціонування людини в ключових сферах життєдіяльності в інтересах як самої людини, так і суспільства, держави в цілому.

Дослідник пропонує класифікацію компетентностей, без оволодіння якими людина не спроможна успішно, безконфліктно, без протиріч жити і діяти в сучасному соціумі. Розглянемо їх.

Компетентність у соціально-громадянській сфері забезпечує соціальну активність і громадянську відповідальність суб'єкта, його участь не тільки в діяльності, але й удосконаленні демократичних інститутів, політичного життя в цілому тощо.

Компетентність у сфері соціальної комунікації передбачає володіння прийомами усного й письмового спілкування, в тому числі міжмовного (тобто володіння декількома мовами) і здібність ефективно й безконфліктно міжособистісної взаємодії, терплячість до тих, хто думає інакше, відкритість до сприйняття та повагу до інших культур, релігій тощо.

Компетентність в інформаційній сфері дозволяє оволодіти новими інформаційними і телекомунікаційними технологіями та доцільно їх використовувати, усвідомлюючи їх значущість. Ця компетентність дозволяє також виявляти готовність до роботи в єдиному інформаційному середовищі, зберігаючи здібності критично осмислювати інформацію.

Компетентність у професійно-трудовій сфері формує як уміння аналізувати ситуацію на «ринку праці», оцінювати власні професійні можливості, орієнтуватися в нормах та етиці трудових взаємин, так і широкий світогляд у сполученні з глибокими пізнаннями в галузі професійної діяльності,

здатність швидко і гнучко використовувати свої знання та досвід для вирішення практичних завдань, формує професійно-моральні якості.

Компетентність у соціально-індивідуальній сфері спрямована на формування вміння будувати сімейно-родинні й особистісні відношення, свідомо та відповідно ставитися до власного здоров'я й духовно-морального обліку, обирати такі способи використання вільного часу, які культурно й духовно збагачують особистість.

Системна компетентність сприяє розвитку самостійної пізнавальної діяльності як у професійному плані, так і у власному й суспільному житті, набуттю навичок фізичної та психічної саморегуляції, самоорганізації та саморозвитку.

Більшість науковців погоджуються з думкою, що компетентність – це складна, інтегративна, багатофакторна й багатоаспектна якість особистості. Ураховуючи складність та багатогранність феномену «компетентність», в його визначенні та виокремленні видів і структурних елементів існують певні протиріччя. Проте, аналізуючи різні точки зору, О. Петров визначає такі, безсуперечні на його думку, структурні елементи компетентності як інтегративної якості особистості:

- когнітивний (сукупність знань предметної сфери, на основі яких формується компетентність);
- діяльнісний (практичний досвід);
- операційно-технологічний (сукупність умінь та навичок практичного вирішення завдань);
- особистісний (сукупність важливих для даної предметної діяльності індивідуально-психологічних якостей та здібностей, спрямованість особистості);
- ціннісно-мотиваційний (сукупність ціннісних орієнтацій, мотивів, адекватних цілям і завданням діяльності, світогляд);
- рефлексивний (креативність та здібність осмислювати, оцінювати, прогнозувати діяльність та її результати).

На думку О. Петрова, можливо уникнути протиріч, які виникають у визначенні структурних компонентів компетентності, якщо їх розглядати в ієрархічному, різнорівневому взаємозв'язку. З цієї точки зору дослідник виділяє три рівні:

- базовий, який поєднує когнітивний, особистісний та діяльнісний компоненти, які забезпечують безпосередньо можливість формування компетентності;
- інструментальний, який включає ціннісно-мотиваційний компонент, що забезпечує певну спрямованість, орієнтованість особистості та рефлексивно-

креативний компонент, що сприяє формуванню динамічності та адаптивності компетентності;

- власно операційно-технологічний, тобто ті практичні вміння та навички, які й визначають сутність компетентності як якості особистості.

Таким чином, компетентність у сукупності наданих складових не обмежує можливостей особистісного, інтелектуального та соціального розвитку людини, а робить ще більш визначеними цілі й відповідність формальної освіти розвитку особистості.

У структурі педагогічної компетентності науковці виділяють наступні компоненти: професійно-освітній (професійні знання та вміння), професійно-діяльнісний (здатність застосовувати ці знання та вміння на практиці), професійно-особистісний (особистісні якості викладача).

З точки зору компетентнісного підходу, компоненти професійної педагогічної компетентності пов'язані не тільки зі складовими готовності, але й зі структурою викладацької діяльності. Зважаючи на це, «професійна компетентність – це професійна підготовка і здатність суб'єкта до виконання завдань і обов'язків діяльності, міра та основний критерій його відповідності вимогам професійної діяльності. Її компонентами є: знання, вміння, навички, професійна позиція, індивідуальні психологічні особливості викладача та його ціннісні орієнтації».

Проаналізувавши основні групи компетентностей, згідно їх ієрархії, пріоритету й вікових особливостей студентів стає очевидним, що ключовими з них є тільки ті, які відповідають соціальному замовленню.

Зумовлені запитами суспільства ключові компетентності в свою чергу визначають ті компоненти, з яких складається сама компетентність – як мета та особистісний результат освіти. Таким соціальним замовленням є освітні профілі професійної підготовки в Україні, які визначають обов'язкове формування достатнього та необхідного майбутнім фахівцям ступеня компетентності, зокрема професійно-педагогічної, необхідної для їх нормального функціонування в освітньому процесі у закладі вищої освіти.

Дослідники переконані, що вищим проявом професіоналізму викладача/вчителя є його *педагогічна культура*, стрижнем якої виступає *педагогічна майстерність*. Її розглядають як сплав професійних знань, умінь і навичок, методичного мистецтва і особистих якостей педагога. Педагогічна майстерність базується на високому фаховому рівні педагога, його високому інтелектуальному розвитку, культурі та педагогічному досвіді. До елементів педагогічної майстерності викладача/вчителя англійської мови ми в ході дослідження відносимо:

1. *Гуманістична спрямованість* професійної діяльності педагога – найважливіша якість його майстерності. Вона виявляється в спрямованості всієї діяльності фахівця на іншу людину, проявляється в духовних цінностях, моральних нормах поведінки педагога, його стосунків з іншими.

2. *Професійна компетентність* фахівця з англійської мови – складова педагогічної діяльності, яка відповідає за глибокі професійні знання, навички та вміння фахівця, його професіоналізм у галузі педагогіки, психології, лінгвістики, досконале володіння методикою здійснення іншомовного освітнього процесу.

3. *Педагогічні здібності* (уміння) викладача/вчителя англійської мови – поєднання його психічних особливостей, необхідних для результативного оволодіння педагогічною діяльністю, її ефективної реалізації. До них відносять:

1) *дидактичні* – найголовніші для педагога, які допомагають йому цікаво і чітко, зрозуміло і дохідливо презентувати учням навчальний матеріал;

2) *організаторські* – здібності фахівця з англійської мови мотивувати учнів на активну участь у освітньому процесі, зацікавити їх, організовувати колектив, в якому формуватиметься особистість учня;

3) *комуникативні* – вміння, що уможлиблює встановлення педагогом відповідних стосунків з учнями, вплив на учнівський колектив, створює правильну суспільну думку;

4) *перцептивні* – здібності фахівця з англійської мови розуміти внутрішній світ учня, «розуміти рух дитячого серця» (В.Сухомлинський);

5) *сугестивні* – здатність педагога, використовуючи емоційно-вольовий вплив на своїх вихованців, досягати відповідних результатів;

6) *науково-пізнавальні* – здібності до пошуку й оволодіння інформацією з різних джерел, спроможність набувати знання з галузей науки, необхідних для здійснення професійної діяльності, які допомагають фахівцю швидко орієнтуватися в навчальному матеріалі;

7) *емоційна стійкість* – здатність фахівця контролювати свої емоції, володіти педагогічною ситуацією, що склалася;

8) *спостережливість* – здатність бачити, чути, виявляти інтерес до того, на чому сконцентовано увагу, вміння прогнозувати хід освітнього процесу;

9) *педагогічний оптимізм* – оптимістичне передбачення – опертя на позитивне в розвитку особистості учня.

4. *Педагогічна техніка* фахівця з англійської мови розглядається як адекватна форма організації його поведінки. Її вважають інструментом, за допомогою якого педагог конструює освітній процес, це його навички і вміння, які дозволяють педагогу організовувати та проводити різноманітні освітні заходи. Педагогічна техніка – це особлива поведінка педагога, яка свідчить про наявність у нього специфічних засобів і умінь, як-от: високої культури мовлення;

володіння мімікою, жестами; смак, який виявляється в умінні одягатися, бути привабливим зовнішньо; уміння керувати своїми емоціями; здатність до відчуття внутрішнього стану учнів і розумного впливу на них. Знання основ *професійно-педагогічної етики* допомагають фахівцю здійснювати цей вплив адекватно. Зазначені знання є основою для формування гуманістичної спрямованості особистості й підґрунтям розвитку професійних умінь педагога, які дозволяють йому будувати стосунки з учнями ефективно, гармонійно, конструктивно.

5. *Педагогічну творчість фахівця з англійської мови* ми розглядаємо як джерело його активності, ініціативності, інновацій, натхнення, що удосконалюють освітній процес, роблять його захоплюючим. Педагог – людина творча! Тому має ставитися до кожного освітнього заходу дуже відповідально, сумлінно, враховуючи індивідуальність, запити і бажання кожного вихованця, адже кожен з них – особистість. Викладач/вчитель повинен врахувати ці умови, організувати освітній процес змістовно і цікаво, оригінально, відходячи від стандартних звичних для учнів методів і форм навчання. Недаремно Ш. Амонашвілі підкреслював, що наші вихованці страждають від браку творчості педагога.

Творчій підхід до здійснення власної педагогічної діяльності допомагає фахівцю реалізувати свій особистісний і професійний потенціал, натхненно й активно взаємодіяти з учнями.

Отже, педагог завжди є важливою особою в освітньому процесі. Вчитель ХХІ століття – це *компетентна, інтелігентна, конкурентоздатна особа, яка відрізняється від інших своєю духовністю*.

Представниками *компетентнісного підходу* до навчання взагалі і до викладання іноземної мови зокрема є І. Зимня, Л. Петровський, Г. Сивкова, І. Сохань, Л. Сохань, А. Хуторський та інші [29; 32; 84; 93]. Головними здобутками досліджень компетентнісного підходу є визначення групи компетентностей, які мають сприйматися як бажаний результат освіти. Заснований на компетентностях підхід є, перш за все, практичним. І. Зимня визначає компетентність як актуальний прояв компетентності, характеризуючи компетентнісний підхід як підсилюючий прагматичну та гуманістичну спрямованості освітнього процесу.

Враховуючи проведений аналіз досліджень відомих учених щодо сутності педагогічної діяльності, готовності майбутнього фахівця до її здійснення, дієвості компетентнісного підходу до оволодіння професійною освітою, ключових компетентностей професійної підготовки фахівців з англійської мови та педагогічних здібностей, ми виокремлюємо такі групи педагогічних умінь

фахівців з англійської мови: *конструктивно-планувальні, комунікативно-навчальні, організаційні, розвивально-виховні та дослідницькі.*

Під *конструктивно-планувальними* педагогічними вміннями ми розуміємо здатність фахівця з англійської мови складати тематичні та перспективні плани окремих уроків чи серії уроків за темами чинної Програми з навчання англійської мови в закладах загальної середньої освіти з урахуванням особливостей старшого ступеня і рівня підготовки учнів; прогнозувати хід конкретного освітнього процесу, проектувати його, моделювати як окремі фрагменти, так і освітній процес в цілому; уміння цілевизначення освітнього процесу та прогнозування його результатів і успіхів учнів, зокрема формулювати цілі та завдання кожного етапу, як-от: визначати практичну, освітню, розвивальну і виховну цілі та завдання кожного окремого уроку з урахуванням його місця в системі уроків з теми, відповідно до етапу навчання та типу уроку з урахуванням вікових особливостей учнів старшої ланки та рівня їх мовного і мовленнєвого розвитку; здатність педагога до прийняття на себе відповідальності за обґрунтування рішень, здібність обирати ефективні методичні прийоми для досягнення сформульованих цілей; визначати типи вправ та послідовність їх виконання згідно з рівнем оволодіння учнями англійськими навичками та мовленнєвими вміннями, враховуючи труднощі засвоєння навчального матеріалу; уміння визначати співвідношення некомунікативних (мовних), умовно-комунікативних (репродуктивних) і комунікативних (творчих) вправ та оцінювати їх доцільність і раціональність з урахуванням можливих проблем засвоєння; здатність використовувати реальні та проектувати штучні навчальні мовленнєві ситуації з використанням адекватних мовленнєвих зразків і встановлювати зв'язок урочного тренування із самостійним виконанням учнями домашнього завдання, уміння застосовувати різноманітні форми його ефективної перевірки та визначати прийоми поточного, поетапного й остаточного контролю засвоєння англійських знань, сформованості мовних навичок і мовленнєвих умінь; створювати відповідно вікових особливостей учнів і рівня їх підготовки необхідні дидактичні матеріали і технічні засоби для проведення уроків; розробляти різні плани позакласної роботи з англійської мови для учнів старшої ланки навчання (гурток, тиждень іноземної мови); складати план та сценарій позакласного заходу з англійської мови для учнів старшої школи; розробляти та реалізовувати програми власної самоосвіти з урахуванням особистих потреб і потреб суспільства; самостійно підбирати навчальний матеріал, визначати оптимальні засоби й ефективні методи навчання.

Під *комунікативно-навчальними* вміннями фахівця з англійської мови ми вбачаємо здатність застосовувати сучасні підходи до організації та здійснення освітнього процесу згідно з вимогами Закону України про освіту, Концепції

НУШ, Державних стандартів [31; 45], дидактики сучасної школи, відповідно до норм безпеки життєдіяльності учнів; володіння педагогом англійською мовою як засобом навчання і спілкування. Це педагогічне вміння передбачає здатність фахівця забезпечувати діалог культур у процесі вивчення старшокласниками англійської мови, створювати умови для міжкультурної комунікації, використання практичного досвіду й мовно-літературного контексту для досягнення визначених цілей, вміння за допомогою англійської мови встановлювати і підтримувати різноманітні мовленнєві контакти: вчитель-клас, учитель-учень, учень-учень, учень-учні тощо; адаптувати своє мовлення до рівня вимог програми та мовленнєвої підготовки учнів; обґрунтовано використовувати рідну мову; визначати об'єкти контролю англійськомовної мовленнєвої діяльності учнів, добирати відповідні їм методичні прийоми вимірювання знань, навичок і вмінь учнів, в тому числі тестові завдання; помічати помилки учнів, розуміти їх характер та використовувати адекватний мовленнєвий спосіб виправлення (перепитування, зорова, вербальна та схематична наочність, екстралінгвістичні засоби тощо); широко використовувати інтерактивні методи навчання англійськомовного говоріння, враховуючи, що вони досягаються завдяки таких прийомів з боку педагога, як-от: використання питань на уточнення інформації; розгляд питань, що допомагають глибше засвоїти навчальний матеріал; застосування завдань, що допомагають осмислити запропоновані ситуації; використання прийому «активний слухач»; нейтральна позиція педагога (не бере на себе право прийняття висновку); прослуховування різних точок зору в дискусії, яка залучає учасників до активного пошуку сумісного вирішення проблеми; використовувати форми комунікативного поведіння педагога на уроці (наприклад, жарт із метою розрядити ситуацію; засоби невербального спілкування (міміка, жести) тощо).

Сформованість *організаційних умінь* фахівця ми вбачаємо в здібності педагога використовувати в професійній діяльності інноваційні освітні технології, програмне забезпечення і медіа контенти мережі Інтернет, новітні технічні засоби навчання; в умінні фахівця застосовувати в освітньому процесі педагогічні технології інклюзивної освіти, впроваджувати різноманітні методи і форми навчання, прогресивні прийоми організації наукової, навчальної, суспільної, творчої діяльності учнів як в учнівському колективі, так і індивідуально; в здібності педагога володіти інноваційними технологіями контролю й оцінки досягнень учнів на старшому етапі навчання, ефективно будувати освітній процес; по-різному викладати, доступно пояснювати навчальний матеріал для забезпечення його розуміння і засвоєння всіма учнями; досягати розуміння учнями мети роботи та об'єкта контролю, здібність до спостереження за роботою учнівського колективу з метою установа ступеня

засвоєння ними навчального матеріалу; враховувати індивідуальні особливості учнів під час конструювання освітнього процесу, забезпечуючи швидке й глибоке набуття ними знаннями, уміннями і навичками; домагатися оволодіння учнями необхідного обсягу інформації; прогнозувати можливі труднощі під час тренування та самостійної роботи; удосконалювати свою викладацьку майстерність від уроку до уроку, долучаючись до нових технологій інформації та комунікації; досягати виконання накресленого плану; вносити методично обґрунтовані корективи в плани уроків з урахуванням умов навчання та складності матеріалу; навчати учнів найбільш раціональних прийомів самостійної роботи; доцільно поєднувати колективні (фронтальні, групові, парні) та індивідуальні форми роботи на уроці з урахуванням особливостей кожної з них та ступеня навчання; здійснювати процес активізації знань учнів засобами використання різноманітних прийомів навчання залежно від вікових особливостей школярів, зокрема навчальних ігор, в тому числі рольових; раціонально, методично виправдано застосовувати традиційні методи навчання; проводити позакласні заходи англійською мовою згідно з розробленим планом і сценарієм; мотивувати старшокласників до активної участі в освітньому процесі, відбираючи для цього різні прийоми і форми навчання та виховання, кілька способів вирішення однієї педагогічної задачі; формувати в учнів загально-навчальні і спеціальні уміння й навички.

Сформованість *розвивально-виховних умінь* забезпечує майбутньому фахівцю реалізацію виховних і розвивальних цілей освітнього процесу з англійської мови і передбачає зміцнення у фахівців з англійської мови вмінь: адекватно оцінювати внутрішній стан оточуючих людей, співпереживати та співчувати їм; слугувати зразком для виховання з боку учнів у помислах, поведінці та почуттях; викликати в учнів, бажання і прагнення змінюватися на краще, дарувати людям добро, досягати високих освітніх і моральних цілей; враховувати індивідуальні особливості учнів для здійснення виховних впливів; здібність виховувати в учнів впевненість, стимулювати їх до вдосконалення самих себе; за допомогою іноземної мови вирішувати завдання гуманістичного, морального, естетичного та культурного виховання школярів; використовувати практичний, загальноосвітній, розвивальний та виховний потенціал навчального, зокрема іншомовного мовленнєвого матеріалу уроку або серії уроків; на матеріалі іноземної мови формувати вдосконалювати емоційну й інтелектуальну сфери особистості школярів, їх пізнавальні інтереси; презентувати власний педагогічний досвід колегам, у свою чергу, вивчати їх досвід.

Дослідницькі вміння суто необхідні майбутнім фахівцям, адже – це їх здатність оперувати методами наукового пізнання, бути спроможним

аналізувати наукові школи, найновітніші напрямки та концепції навчання, сучасні етичні проблеми та зміни соціуму, джерела фахових знань; здібність навчатися впродовж життя; це вміння вчителів англійської мови розуміти перспективи власного професійного розвитку, виявляти особливості індивідуального стилю викладання; намагатися самовдосконалюватися і самонавчатися, використовуючи пошук і творче переосмислення отриманої для навчання інформації, її застосування в своїй педагогічній діяльності; аналізувати ставлення старшокласників до предмета і вимірювати рівень сформованості в них іншомовних мовленнєвих навичок і вмінь; проводити моніторинг рівню знань, навичок і вмінь учнів на початку і наприкінці вивчення певної теми, проведеного уроку (семестру, навчального року); оцінювати стан своєї педагогічної діяльності; видів і форм рефлексії; аналізувати, враховуючи ступень навчання, іншомовний матеріал з метою виявлення можливих труднощів його усвідомлення, засвоєння та пошуку оптимальних шляхів усунення цих труднощів з метою уникнення помилок; спостерігати за освітнім процесом інших фахівців і проводити комплексний аналіз уроків, що відвідали, теоретично обґрунтовуючи різні аспекти навчальної діяльності учнів; узагальнювати досвід інших фахівців, використовувати ефективні прийоми і форми роботи у власній педагогічній практиці; досліджувати науково-методичні джерела, теоретично їх осмислювати і пропонувати іншим у вигляді доповідей на методичних семінарах, вебінарах, майстер класах, удосконалювати власну методику викладання, використовуючи досліджені нові технології навчання; систематизувати свої знання, пов'язуючи між собою раніше відоме з новим; критично осмислювати будь-яку отриману інформацію, демонструвати особисту позицію в набутті фахових знань; на основі самостійно здобутих знань розв'язувати пов'язані з викладанням іноземної мови проблеми; в швидких змінних умовах сучасного суспільства адекватно застосовувати фахові знання, уміння, навички; обґрунтовувати та демонструвати набуті результати самоосвіти; оцінювати їх значення для своєї педагогічної діяльності; знаходити нові неординарні рішення проблем, пов'язаних з викладанням іноземної мови, на основі самостійно здобутих знань, використовуючи різноманітні бази даних і джерела інформації; бути спроможним до співробітництва з іншими науковцями, педагогами-практиками, здобуваючи знання під час колективної діяльності; на основі цього співробітництва, толерантного ставлення до іншої думки приймати рішення; систематично аналізувати та контролювати власну самоосвіту; вдосконалювати свої результати, отримані під час самоосвітньої діяльності.

Отже, для того, щоб успішно й ефективно реалізовувати освітній процес з англійської мови в закладах загальної середньої освіти, фахівець з англійської мови повинен володіти *конструктивно-планувальними, комунікативно-*

навчаючими, організаційними, розвивально-виховними та дослідницькими компетентностями і оволодіти відповідними педагогічними вміннями, демонструвати їх під час здійснення власної педагогічної діяльності.

Проте, для успішної реалізації педагогічної діяльності виявляється недостатнім володіння лише педагогічними вміннями. Важливу роль у здійсненні професійної педагогічної діяльності відіграють особистісні властивості і характеристики людини.

Перевір себе:

1. Дайте визначення «Педагогічних здібностей (умінь)» викладача/вчителя іноземної мови.
2. Розкрийте дидактичні вміння.
3. Продовжить фразу: науково-пізнавальні – це здібності ....
4. Продовжить фразу: сугестивні вміння – це здатність педагога.....
5. Продовжить фразу: Педагогічна техніка фахівця з англійської мови розглядається як.....
6. Продовжить фразу: Педагогічну творчість фахівця з англійської мови ми розглядаємо як....

Практичне заняття №8

Тема: Формування професійної компетентності у майбутніх учителів англійської мови

Мета: проаналізувати освітньо-професійну програму 014.21 «Середня освіта. Мова і література (англійська, німецька), перша – англійська», дослідити компетентності, формування яких передбачене програмою, визначити професійні вміння майбутнього фахівця.

Література:

1. Освітньо-професійна програма: 014.21 «Середня освіта. Мова і література (англійська, німецька), перша – англійська»

Обладнання: лекція, презентація з теми.

Питання для обговорення

1. Характеристика освітньої програми.
2. Програмні компетентності
3. Нормативний зміст підготовки бакалавра, сформульований у термінах результатів навчання
4. Академічна мобільність
5. Освітні компоненти
6. Форми атестації здобувачів вищої освіти

Хід практичної роботи

1. Характеристика освітньої програми.

Науково-технічний прогрес висуває нові вимоги до рівня професійної кваліфікації педагогів, їх компетентності. Для забезпечення професійної самореалізації особистості, формування високої професійної майстерності викладачів/вчителів Українською державою сформульовано першочергові завдання для вирішення, визначено стратегічні напрями та шляхи реформування професійної освіти.

Професійна підготовка майбутніх фахівців з англійської мови та літератури за рівнем вищої освіти «Бакалавр» здійснюється в Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького з 2017 року. Сьогодні ця підготовка відбувається за освітньо-професійною програмою «Середня освіта. Мова і література (англійська, німецька), перша – англійська». Її розробці передував аналіз ситуації в регіоні з надання освітніх послуг зі спеціальності та вивчення ринку праці. Проведене дослідження надало можливість виявити потребу закладів середньої освіти Запорізької області в кваліфікованих випускниках ОПП і професійні вимоги роботодавців до їх готовності реалізовувати фахові функції.

Чинна освітньо-професійна програма постійно поновлюється відповідно до сучасних вимог часу й соціуму. Підвищенню її якості сприяє наукова, проектна і грантова діяльність викладачів та здобувачів вищої освіти, їх участь у тренінгах різного формату та майстер-класах, удосконалення матеріально-технічної бази кафедри (створення Науково-методичного центру «Lingua», спеціалізованих кабінетів і лабораторій).

Обсяг освітньо-професійної програми становить 240 кредитів ЄКТС (7200 год.).

Передбачено:

- обов'язкові компоненти освітньої програми (ОП)
  - (180 кредитів ЄКТС, 5400 год.);
- вибіркові компоненти освітньої програми (ВК)
  - (60 кредитів ЄКТС, 1800 год.).

Метою освітньо-професійної програми, що аналізується, є підготовка висококваліфікованих конкурентоспроможних фахівців в галузі «Освіта» із широким доступом до працевлаштування у закладах загальної середньої освіти у сфері філології та подальшого навчання. Формування професійних компетентностей з педагогіки, психології, англійської та німецької мов, методики навчання іноземних мов, історії мови, теоретичних основ мовознавства та літературознавства, основних процесів розвитку мовної системи, теорії мовленнєвої діяльності шляхом застосування сучасних методів та інструментів.

Об'єкт навчання: освітній процес у закладах загальної середньої освіти (англійська та німецька мови, зарубіжна література).

Цілі навчання: формування професійних компетентностей майбутніх учителів іноземної мови (англійської та німецької) та зарубіжної літератури основної (базової) середньої школи.

Теоретичний зміст предметної області: іноземна мова (теорія і практика), методика навчання іноземної мови, теорія літератури, історія зарубіжної літератури, методика навчання зарубіжної літератури, педагогіка і психологія середньої освіти.

Методи, методики та технології: загальнонаукові, філологічні, психолого-педагогічні методи, сучасні методи навчання іноземної мови, сучасні методи навчання зарубіжної літератури, способи організації освітнього процесу, технології урочної та позаурочної діяльності в закладах загальної середньої освіти.

Орієнтація освітньої програми. Освітньо-професійна програма передбачає розв'язання складних спеціалізованих завдань та проблем у сфері філологічної (іншомовної) діяльності:

- здатність вирішувати педагогічні проблеми, розв'язувати складні завдання іншомовної освіти;
- спроможність ефективно застосовувати на практиці засвоєні знання у галузі філологічної науки та методики навчання іноземної мови та зарубіжної літератури;
- навчаючи, враховувати як традиційні, так й інноваційні підходи до вирішення проблем філологічної освіти в закладах загальної середньої освіти;
- проведення науково-дослідної роботи в галузі філології та методики навчання іноземної мови, систематизація наукових фактів, застосування методів аналізу та синтезу, підготовка звітів та публікацій.

Аналіз зазначеної програми дозволив з'ясувати, що її основний фокус зосереджено саме на формуванні та розвитку професійної компетентності майбутнього вчителя англійської, німецької мов та зарубіжної літератури. Сформованість цих освітніх компонентів є суттєвою для здійснення ефективної педагогічної, організаційної, методичної, інноваційної та дослідницької діяльності в галузях «Філологія» та «Педагогіка» згідно з загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти, сучасними вимогами освіти України, потужного потенціалу світового медіапростору.

Оновлення освітньо-професійної програми, що вивчається, відбувається згідно зі «Стратегією розвитку Університету МДПУ ім. Б. Хмельницького на 2013–2023 рр.» , зумовлюється зовнішніми і внутрішніми чинниками та

спрямоване на підвищення якості надання освітніх послуг і реалізацію в повній мірі суспільного призначення вишу.

Особливості програми. Програма передбачає комплексну підготовку фахівців у галузі середньої освіти за рахунок поєднання вивчення філологічних і психолого-педагогічних дисциплін з навчальною та виробничою (педагогічною) практикою.

Особливостями ОП є:

- практико-орієнтований підхід до навчання;
- використання інноваційних методів та інструментів у викладанні;
- особистісно-зорієнтований підхід до здобувачів, дотримання високих стандартів академічної доброчесності;
- міждисциплінарна та багатопрофільна підготовка фахівців з англійської та німецької філології, зарубіжної літератури, що надає право їх викладання у закладах загальної середньої освіти;
- можливість наукового зростання здобувачів вищої освіти на базі (Лабораторії філологічних досліджень, центру вивчення іноземних мов).

Викладання та навчання. Студентоцентроване навчання, самонавчання з використанням дистанційних освітніх технологій (на платформі Moodle), навчання через виробничу (педагогічну) практику, проблемно-орієнтоване навчання, кейс-технології, індивідуально-творчий та праксіологічний підходи.

Підхід до викладання та навчання передбачає підтримку, консультування та тісну співпрацю здобувача з професорсько-викладацьким складом та стейкхолдерами, залучення здобувачів вищої освіти до участі у наукових конференціях, олімпіадах, конкурсах. Викладання реалізується через кредитно-трансферну систему організації навчання, спрямоване на посилення практичної орієнтованості та творчого пошуку; проводиться у формі лекційних та практичних занять, самостійної роботи на основі підручників, конспектів лекцій з використанням ресурсів сайту центру освітніх дистанційних технологій, консультацій із викладачами навчальної і виробничої (педагогічної) практик, підготовки курсових і кваліфікаційних (бакалаврських) робіт.

Оцінювання. Оцінювання навчальних досягнень здобувачів здійснюється за бально-рейтинговою системою через поточний, періодичний та підсумковий види контролю. Підсумковий контроль – екзамени та заліки з урахуванням накопичених балів поточного контролю.

Оцінювання здійснюється крізь призму таких форм контролю, як: усне та письмове опитування, тестові завдання, модульні контрольні роботи, індивідуальні завдання, заліки, екзамени, захист звіту з усіх видів практик, захист курсових робіт, державна атестація.

Система підсумкового оцінювання будується на умовах академічної доброчесності та прозорості. Атестація проводиться у формі публічного захисту (демонстрації кваліфікаційної роботи) та атестаційного екзамену. Передбачає можливість апеляції.

Дослідження цілей та програмних результатів навчання за цією освітньо-професійною програмою дозволяє стверджувати, що вони відбивають тенденції розвитку цієї спеціальності та ринку праці і звертають увагу здобувачів вищої освіти на необхідність реалізації концепції НУШ; на ефективність професійної діяльності вчителів іноземних мов і зарубіжної літератури в умовах аудиторного, змішаного та дистанційного навчання; на вмінні організувати рівний доступ усіх здобувачів до освіти та забезпечити комфортне інклюзивне освітнє середовище; на забезпеченні диференціації та індивідуалізації навчання з урахуванням різних стилів навчання, на прогнозуванні, моделюванні та конструюванні освітнього процесу; на розвитку підприємливості, орієнтуванні в освітніх інноваціях сьогодення, здатності до самостійного творчого рішення нестандартних професійних завдань і ситуацій.

Детальне вивчення освітньо-професійної програми дозволяє констатувати, що зазначені в ній програмні результати відповідають вимогам Національної рамки кваліфікацій щодо наукових і практичних знань, критичного осмислення наукових теорій, методів, принципів і понять у сфері професійної діяльності або навчання, педагогічної майстерності та застосування інновацій на рівні, достатньому та необхідному для вирішення складних проблем і практичних завдань у сфері професійної діяльності або навчання, щодо міцних розумових і практичних умінь і навичок, доступної передачі здобувачами вищої освіти власних знань і висновків учням, володіння складною технічною та розробка проектів; щодо можливості майбутніх учителів брати відповідальність на себе за вироблення та ухвалення рішень у нестандартних робочих/навчальних ситуаціях; здібності формулювати власну точку зору, враховуючи суспільні, наукові та етичні аспекти, організацію та керівництво удосконаленням як кожного учня, так і всього учнівського колективу, здатності навчання впродовж життя із значним ступенем самостійності.

Освітньо-професійна програма, що аналізується, передбачає розв'язання майбутніми фахівцями **складних спеціалізованих завдань** та проблем у сфері іншомовної діяльності. Визначимо їх:

- здатність вирішувати педагогічні проблеми і ситуації, розв'язувати різної складності завдання іншомовної освіти;

- здібність дієво застосовувати на практиці набуті знання в галузі філології та методики навчання іноземних мов і зарубіжної літератури;

- уміння застосовувати в освітній іншомовній діяльності традиційні та інноваційні підходи до вирішення проблем філології в закладах загальної середньої освіти;

- спроможність аналізувати та систематизувати наукові факти, готувати звіти та публікації, здійснюючи науково-дослідну роботу в галузі філології та методики навчання іноземних мов.

Реалізація цих завдань відображає професійні вміння фахівця з іноземної мови, визначені нами на основі аналізу наукових досліджень відомих учених в теоретичній частині нашої роботи. Це свідчить про те, що здобувачі вищої освіти педагогічного вишу, зокрема Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, що навчаються за чинною освітньо-професійною програмою, оволодівають необхідними професійними вміннями, сформульованими на державному рівні.

2. Програмні компетентності

Інтегральна компетентність

ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі й практичні проблеми в галузі середньої освіти, що передбачає застосування підходів, технологій та методів у педагогічній діяльності і характеризується

комплексністю й невизначеністю педагогічних умов організації освітнього процесу у базовій середній школі.

Загальні компетентності

ЗК 1. Знання та розуміння предметної області та професійної діяльності.

ЗК 2. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів), цінувати різноманіття та мультикультурність; діяти соціально, відповідально та свідомо на засадах поваги до прав і свобод людини і громадянина, реалізовувати свої права і обов'язки, усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку, як найважливіший пріоритет в житті й діяльності.

ЗК 3. Здатність свідомо визначати цілі власного професійного й особистісного розвитку, організовувати власну діяльність, критично її оцінювати й аналізувати, працювати автономно та в команді.

ЗК 4. Здатність до пошуку, оброблення, аналізу та критичного оцінювання інформації з різних джерел, у т.ч. іноземною мовою.

ЗК 5. Здатність застосовувати набуті знання та вміння в практичних ситуаціях, прогнозувати, проєктувати, моделювати та реалізувати освітній процес, зрозуміло і чітко комунікувати інформацію до здобувачів, колег та інших зацікавлених сторін.

ЗК 6. Здатність вчитися й оволодівати сучасними знаннями, вміннями і навичками впродовж життя з метою професійного та особистісного вдосконалення.

ЗК 7. Здатність до письмової й усної комунікації, що якнайкраще відповідає ситуації професійного й особистісного спілкування засобами іноземної та державної мов.

ЗК 8. Здатність проводити науково-дослідницьку роботу, дотримуючись академічної доброчесності.

ЗК 9. Здатність прогнозувати, виявляти та вирішувати проблеми з відповідною аргументацією, застосовувати інноваційні методи й технології, генерувати нові ідеї.

ЗК 10. Здатність організувати освітній процес на засадах педагогічного партнерства в критичних умовах з урахуванням можливостей для створення сприятливих психолого-педагогічних умов для здоров'я, безпеки, суспільства; проводити моніторинг небезпечних ситуацій та обґрунтувати головні підходи та засоби збереження життя; опановування техніці соціально-емоційного навчання та роботи з психологічною травмою соціальної інтеграції осіб, що навчаються.

ЗК 11. Здатність використовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології у професійній діяльності.

ЗК 12. Здатність створити інклюзивне освітнє середовище з урахуванням індивідуальних та особливих потреб здобувачів.

Спеціальні (фахові) компетентності

ФК 1. Володіння спеціальними знаннями загальних і часткових теорій мовознавства та літературознавства, наукових шкіл і напрямів філологічних досліджень.

ФК 2. Знання фундаментальних наук в обсязі, необхідному для засвоєння дисциплін циклу професійної підготовки; здатність до їх систематизації та використання.

ФК 3. Здатність реалізовувати сучасні підходи до організації та здійснення освітнього процесу згідно з вимогами педагогіки, психології, вікової фізіології й валеології, а також відповідно до норм безпеки життєдіяльності та вміння обґрунтувати та забезпечити виконання у повному обсязі заходів з колективної та особистої безпеки.

ФК 4. Здатність формувати та розвивати в учнів мовно-комунікативні навички і вміння, предметні компетентності, критичне мислення, застосовуючи сучасні підходи, методи, технології та стратегії навчання іноземної мови та зарубіжної літератури, які сприяють розвитку їх позитивної самооцінки і я-ідентичності

ФК 5. Здатність використовувати досягнення сучасної науки в галузі теорії та історії англійської, німецької мов, теорії та історії зарубіжної літератури і культури у процесі навчання учнів.

ФК 6. Здатність орієнтуватися у літературному процесі в історико-культурному контексті та використовувати знання іноземних мов і світової літератури для формування національної свідомості, культури, ціннісних орієнтацій, мотивації учнів.

ФК 7. Здатність інтерпретувати й зіставляти мовні та літературні явища, використовувати різні методи й методики аналізу тексту.

ФК 8. Здатність здійснювати професійну діяльність українською та іноземною мовами, спираючись на знання організації мовних систем, законів їх розвитку, сучасних норм їх використання.

ФК 9. Здатність взаємодіяти зі спільнотами (на місцевому, регіональному, національному, європейському й глобальному рівнях) для розвитку професійних знань і фахових компетентностей, спілкуватися іноземною мовою в професійному колі, використовувати перспективний практичний досвід й мовно-літературний контекст для реалізації освітніх цілей.

ФК 10. Здатність забезпечувати діалог культур у процесі вивчення іноземної мови та зарубіжної літератури, створювати умови для міжкультурної комунікації.

ФК 11. Здатність здійснювати об'єктивний контроль і оцінювання рівня навчальних досягнень учнів з англійської та німецької мов і зарубіжної літератури.

ФК 12. Здатність до критичного аналізу, діагностики та корекції індивідуального педагогічного стилю з метою підвищення ефективності освітнього процесу і запобігання професійного вигорання.

ФК13. Уміння обґрунтовувати управлінські рішення та спроможність забезпечувати їх легітимність.

ФК14. Здатність створювати сприятливе дитиноцентроване освітнє середовище на уроках з англійської, німецької мов, зарубіжної літератури, у позакласній діяльності здобувачів.

Нормативний зміст підготовки бакалавра, сформульований у термінах результатів навчання

ПРН 1 – Знання сучасних філологічних і психолого-педагогічних засад навчання іноземних мов і зарубіжної літератури.

ПРН 2 – Знання фундаментальних наук для формування світогляду й соціалізації особистості та опанування загальнопрофесійних дисциплін.

ПРН 3 – Знання і вміння в галузі новітніх освітніх методик, інформатики й сучасних інформаційних технологій для реалізації освітнього процесу

синхронно та асинхронно в офлайн, онлайн та дистанційній формах, здійснення наукового пошуку та наукових досягнень.

ПРН 4 – Знання теоретичних основ та тенденцій розвитку методики навчання англійської, німецької мов та зарубіжної літератури у закладах загальної середньої освіти в національному та регіональному контекстах.

ПРН 5 – Знання мовних норм, соціокультурної ситуації розвитку української, англійської та німецької мов і вміння здійснювати ефективну комунікацію цими мовами у професійному середовищі.

ПРН 6 – Знання правових та етичних норм, вміння створювати здоров'язбережувальне, соціально та емоційно комфортне професійне середовище.

ПРН 7 – Здатність здійснювати науково-дослідну роботу для професійного розвитку та вдосконалення професійної діяльності відповідно до правил академічної доброчесності.

ПРН 8 – Знання сучасних підходів до організації та здійснення освітнього процесу згідно з вимогами педагогіки, психології, безпеки життєдіяльності, вікової фізіології й валеології, екології в умовах невизначеності і мінливості освітнього середовища регіону і країни.

ПРН 9 – Володіння формами і методами наукового пізнання, вміння аналізувати сучасні соціальні та етичні проблеми, наукові школи, напрямки, концепції, джерела гуманітарного знання.

ПРН 10 – Знання та вміння оперувати основними поняттями, термінами, положеннями мовознавства та літературознавства з урахуванням здобутків сучасної науки.

ПРН 11 – Здатність та готовність до охорони життя й здоров'я учнів в освітньому процесі та позаурочній діяльності, враховуючи наявність зовнішніх чинників і їх можливу загрозу життю та здоров'ю школярів.

ПРН 12 – Здатність організувати освітній процес, використовуючи педагогічні технології інклюзивної освіти, соціально-емоційного навчання, педагогіки співпраці.

ПРН 13 – Здатність прогнозувати, проектувати та моделювати освітній процес з англійської, німецької мов і зарубіжної літератури з урахуванням результатів рефлексії та зворотного зв'язку та відповідно до обов'язкових результатів навчання.

ПРН 14 – Здатність застосовувати отримані знання при вирішенні науково-методичних і навчально-виховних завдань з урахуванням вікових та індивідуально-типологічних, соціально-психологічних особливостей учнівських колективів і конкретних педагогічних ситуацій; при розв'язанні складних спеціалізованих задач і проблем, що потребує оновлення та інтеграції знань;

урахування впливу зовнішніх чинників (навчання в умовах пандемії, війни), в умовах неповної/недостатньої інформації та суперечливих вимог.

ПРН 15 – Здатність спілкуватися письмово й усно в іншомовному соціумі в рамках професійного й наукового спілкування.

ПРН 16 – Володіння сучасними технологіями організації освітнього процесу й оцінювання досягнень учнів на всіх етапах в різних умовах навчання (аудиторне, дистанційне, змішане).

ПРН 17 – Готовність систематично підвищувати рівень своєї професійної діяльності, зокрема, шляхом провадження дослідницької та/або інноваційної діяльності з урахуванням принципу самостійності з метою запобігання академічному плагіату; бути готовими до навчання впродовж життя.

ПРН 18 – Уміння здійснювати рефлексію, самоаналіз та самокорекцію здійснюваної професійної діяльності.

ПРН 19 – Здатність аналізувати результати різних аспектів професійної діяльності з метою забезпечення конкурентоспроможності відповідних фахових послуг; проблем у навчанні та/або професійній діяльності та на межі предметних галузей.

ПРН 20 – Здатність оцінювати педагогічні інновації щодо вивчення мов та літератури, навчальний матеріал, визначати доцільність їх впровадження в освітній процес та оцінювати їх вплив на його ефективність.

ПРН 21 – Здатність оцінювати особистий інтелектуальний та професійний рівень з точки зору різних аспектів професійної діяльності з метою забезпечення своєї конкурентної спроможності у галузі відповідних фахових послуг.

Національна кредитна мобільність

Здобувачі вищої освіти мають можливість в рамках національної академічної мобільності проходити у ЗВО – партнерах окремі курси, навчатися протягом семестру з подальшим визнанням отриманих результатів та зарахуванням кредитів.

Міжнародна кредитна мобільність

Принципи міжнародної академічної мобільності визначаються законодавством України, інших країн та міждержавними угодами. Кожен здобувач вищої освіти має можливість пройти процедуру визнання кредитів/періодів навчання.

Згідно з угодами Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького про міжнародну кредитну мобільність, зокрема з:

університетом Humanitas (Сосновець, Республіка Польща) – договір №105/39-06 від 07.12.2018 р. - необмежений;

університетом імені Яна Длугоша (Ченстохова, Республіка Польща) – договір №102/39-06 від 01.10.2018 р. – необмежений.

Обов'язкові освітні компоненти - 31 дисципліна; годин – 5400, кредитів -180.

Вибіркові освітні компоненти – 30 дисциплін, годин – 1800, кредитів–60.

Форма атестації здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Атестація проводиться у формі складання комплексних кваліфікаційних екзаменів з англійської мови та зарубіжної літератури з методикою викладання та німецької мови з методикою викладання

Комплексний кваліфікаційний екзамен з англійської мови та зарубіжної літератури з методикою викладання та комплексний кваліфікаційний екзамен з німецької мови з методикою викладання має на меті перевірку досягнення результатів навчання, визначених освітньою програмою.

Завдання 1. Визначіть конструктивно-планувальні вміння майбутнього вчителя іноземних мов, зазначених у компетентностях ОПП.

Завдання 2. Узагальніть комунікативно-навчальні вміння, зазначених у компетентностях ОПП.

Завдання 3. Схарактеризуйте організаційні вміння майбутнього вчителя.

Завдання 4. Назвіть розвивально-виховні вміння майбутнього вчителя, які набуваються завдяки освітньо-професійної програми.

Завдання 5. Які дослідницькі вміння майбутнього фахівця представлені в цій освітньо-професійній програмі.

Завдання 6. Об'єднайте визначені в освітньо-професійній програмі компетентності у групи (доберіть складові з ОПП):

- Ціннісно-сміслова компетентність професіоналізму фахівця з англійської мови.
- Загальнокультурна компетентність.
- Навчально-пізнавальна компетентність.
- Комунікативна компетентність.
- Інформаційна компетентність.
- Компетентність особистісного самовдосконалення

